

Naujieji asmenų pavadinimai darybos ir semantiniu aspektu

Daiva Murmulaitytė

Bendrinės kalbos tyrimų centras
Lietuvių kalbos institutas
P. Vileišio g. 5,
LT-10308 Vilnius, Lietuva
El. paštas murmulaityte@lki.lt

Įvadas

Siekiant nusibrėžti išsamaus naujažodžių darybos tyrimo gaires, išsikelti aktualiausius nagrinėtinius klausimus, išsiaiškinti jų sprendimo galimybes ir perspektyvas, atliktas bandomasis tyrimas. Straipsnis skirtas jo rezultatams aptarti. Vėliau, įvertinus šiuos rezultatus ir atlikto darbo patirtį, ketinama iš esmės ištirti dabartinės naujažodžių darybos būklę ir polinkius – ar ji smarkiai skiriasi nuo 20 a. II pusėje ir pabaigoje aprašytosios lietuvių kalbos gramatikose (LKG ir DLKG), kaip kinta pastaruoju metu, kai leksika nepalyginti sparčiau keičiasi daugėjant informacijos, laisviau bendraujant (tiek mažose bendrijose, tiek su pasauliu), atsirandant naujoms komunikacijos priemonėms, patiriant svetimų kalbų (ypač anglų, kuri struktūriškai yra tolimesnė nei anksčiau įtaką dariusi rusų kalba) poveikį ir t. t. Šiuokart norėta panagrinėti dalies asmenis pavadinančių naujažodžių, pateikiamų Lietuvių kalbos naujažodžių duomenyje (toliau – ND), darybą ir semantiką. Rūpėjo išsiaiškinti šios semantinės grupės naujadarų, priklausančių kelioms darybos kategorijoms, atsiradimo kelius ir aplinkybes – ar naujas žodis susikuriamas remiantis nauju pamatiniu žodžiu; ar tai tik nauja jau buvusio žodžio reikšmė, savo ruožtu išsirutuliojusi leksikalizuojantis jau buvusioms, ar galbūt leksema iš naujo pasidaryta remiantis kita (nauja ar jau fiksuota) ar ta pačia to paties pamatinio žodžio reikšme; ar žodis padarytas remiantis kitų žodžių – savos ir svetimų kalbų – analogija; koks naujažodžių leksinių ir individualių darybos reikšmių santykis: ar leksinė reikšmė sutampa su darybos reikšme, ar yra už ją siauresnė (gal platesnė), jei nesutampa – kas sąlygojo jų išsiskyrimą ir pan. Pastarasis klausimas gali būti aktualus vėliau tiriant naujadarų leksikalizacijos reiškinius. Į šiuos bendresnius klausimus nepavyktų atsakyti, prieš tai neišsiaiškinus kiekvieno nagrinėjamo naujažodžio darybos (kilmės) ir semantikos. Tokie konkrečių žodžių, ypač naujažodžių, nagrinėjimai ir jų semantinės sandaros interpretacijos ypač vertinami ir laukiami žodynininkų, kurie turi naujažodžius tinkamai pateikti leksikografijos leidiniuose.

Šalutinis tyrimo tikslas – geriau susipažinti su ND kaip naujosios leksikos šaltiniu.

1. Tiriamoji leksika

Tirti pasirinkti daiktavardžiai su priesagomis (baigmenimis) *-tojas, -a, -ėjas, -a, -ikas, -ė, -ininkas, -ė, -ėlis, -ė, -ūnas, -ė* ir *-uolis, -ė*. Klasifikuojant pradinius duomenis pastebėta, kad kai kuriais atvejais nagrinėjamoji priesaga asmenų pavadinančiame naujažodyje yra ne darybos afiksas, o tiesiog morfema, darybos afikso vaidmenį atlikusi ankstesnėje darybos pakopoje, ar net ne morfema. Be to, (2013 m. duomenimis) į ND kas mėnesį patenka vidutiniškai po vieną kontaminacinį darinį (Miliūnaitė 2013), taip pat nemažai žodžių daromasi remiantis analogija. Pavyzdžiui, tyrimo laikotarpiu ND buvo vienintelis su lietuviška priesaga *-ikas¹, -ė* padarytas vedinys *švietikas, -ė* ir 3 tarptautiniai naujažodžiai su homonimine priesaga *-ikas², -ė* (*antipatikas, (-ė), epigenetikas, -ė, ortorektikas, -ė*), bet pastarąją morfemą turėjo dar 8 žodžiai (analoginiai, kontaminaciniai dariniai su baigmeniu *-holikas, -ė*, skoliniai ir dūriniai), neskaičiuojant 4 skolinių su tokiu baigmeniu, kur *-ik-* nėra morfema. Taip pat tik 4 *-ūnas, (-ė)* besibaigiantys daiktavardžiai (*gydūnas, -ė, seimūnas, -ė, valdžiūnas, (-ė), žvaigždūnas*) yra šios priesagos vediniai, dar 2 – morfemą *-ūn-* turintys mišrus darinys ir priešdėlio vedinys, o 1 – skolinys, kurio raidžių (garsų) seka *-ūn-*

nėra reikšminė žodžio dalis (plačiau apie tai žr. atitinkamuose 3 sk. poskyriuose). Tokie atvejai (išskyrus minėtus nemorfeminius) irgi neišleistini iš akių, nes šie naujažodžių darybos ir formos aspektai gali būti reikšmingi vėliau nagrinėjant didesnes įvairesnių afiksų darinių grupes ir aiškinantis bendrus dabartinės žodžių darybos bruožus.

Atkreiptinas dėmesys, kad ND pateikiami ne tik naujai padaryti žodžiai, bet ir naujos atraminuose šaltiniuose¹ jau fiksuotų žodžių reikšmės². Pastarosios leksemos gali būti atsiradusios trejopai: semantinės raidos keliu, naujai reikšmei atsiradus iš jau buvusios – tai semantiniai naujadarai (Jakaitienė 2009, 22, 211–214), verčiant iš kitų kalbų, t. y. skolinantis žodžio darybinę ir semantinę motyvaciją – tai vertiniai (Jakaitienė 2009, 208), arba susidarius įprastai žodžių darybos opozicijai, kai darinys semantiškai remiasi nauja formos požiūriu jau fiksuoto pamatinio žodžio reikšme, t. y. nauja leksema. ND, kuriame ir kitais atvejais linkstama laikytis tokio formaliojo kriterijaus (Miliūnaitė 2015, 177), sutinkant, kad tokie naujieji dariniai padaryti iš naujo, „jie nelaikomi naujadarais, nes formaliai sutampa su jau fiksuotaisiais, o semantinis ryšys tarp senųjų ir naujųjų [darinių – *aut. past.*] gali būti daugiau ar mažiau išvelgiamas, – tiek, kiek jis išvelgiamas tarp realiųjų, kurias vieni ir kiti įvardija, ar tarp skirtingų to paties žodžio reikšmių“ (Miliūnaitė 2015, 178). Vis dėlto (ypač atsižvelgiant į ketinimus ateityje išsamiai ištirti dabartinės žodžių darybos būklę ir polinkius), naujažodžiui atsiradus iš naujos pamatinio žodžio leksemos, reikėtų kalbėti ne apie semantinius, o apie leksinius naujadarus, nors formaliai atrodytų, kad ir šiuo atveju jau fiksuotas žodis tik įgavo naują reikšmę. Anksčiau tyrinėjant ND pateikiamus įrankių pavadinimus pastebėta, kad neretai sunku vienareikšmiškai nustatyti, ar susidurta su nauju žodžiu, ar tik su nauja reikšme, t. y. ar būta tikrosios žodžių darybos, ar tik semantinės raidos (plačiau apie tai Murmulaitytė 2014, 12–13). Kalbant apie naujuosius asmenų pavadinimus šis naujadaras – naujos reikšmės aspektas taip pat yra svarbus. Juolab pastebėjus, kad ND, net ir laikantis nusistatytų klasifikavimo kriterijų, kai kurie, regis, analogiški atvejai vertinami skirtingi.

Nagrinėti naujažodžiai dažniausiai yra išvardytų priesagų vediniai, priklausantys veikėjų ir veiksmožodinės ypatybės turėtojų pavadinimų (*nomina agentis*, NAg), vardažodinės ypatybės turėtojų pavadinimų (*nomina attributiva*, NAtt) ir asmenų pavadinimų pagal profesiją (*nomina professionalia*, NP) darybos kategorijoms. Trečioji darybos kategorija išskirta tradiciškai, nors iš esmės asmenų pavadinimai pagal profesiją taip pat gali būti laikomi vardažodinės ypatybės turėtojų pavadinimais, šią darybos kategoriją suprantant plačiaja prasme (Urbutis 1978, 281, DLKG 114).

Medžiaga iš nuolat pildomo ND rinkta 2016 m. kovo 31 – balandžio 1 dienomis, duomenys atnaujinti liepos 19 d. Per tą laiką tiriamoji medžiaga pasipildė penkiais asmenų pavadinimais, priesagų *-ėlis*, *-ė* (*sutrikėlis*, *-ė*, *vykėlis*, *-ė*), *-uolis*, *-ė* (*pastabuolis*, *-ė*, *svarbuolis*, *-ė*) ir *-ininkas*, *-ė* (*ratukininkas*, *-ė*) vediniais. Taigi iš viso nagrinėti 166 asmenų pavadinimai (172 leksemos, nes kai kurie jų yra keliareikšmiai) – naujažodžiai arba naujas reikšmes įgiję žodžiai. Smulkesnius statistinius duomenis žr. 4 sk. pateikiamose lentelėse.

Gilinantį į tiriamų naujažodžių ir pamatinių žodžių semantiką bei vartoseną interneto šaltiniai naršyti paieškos sistema *Google*³.

2. Semantinio nagrinėjimo ypatumai

Anksčiau tiriant kitų semantinių grupių naujažodžius ir formuluojant jų apibrėžtis pastebėta, kad vienais atvejais tos pačios darybos vedinį galima apibrėžti labai konkrečiai, o kitais apibrėžtis formuluotina taip apibendrintai, kad leksinė žodžio reikšmė prilygsta individualiai jo darybos reikšmei (plačiau apie tai žr. Murmulaitytė 2014, 2–3). Žinant, kad „darybos reikšmė yra

¹Atraminiai ND šaltiniai – DŽ₆, LKŽe ir „Tarptautinių žodžių žodynas“ (Alma littera, 2001) ([http://naujazodziai.lki.lt/Index.asp?Apie duomenyna](http://naujazodziai.lki.lt/Index.asp?Apie%20duomenyna), Miliūnaitė 2015, 169).

²[http://naujazodziai.lki.lt/Index.asp?Apie duomenyna](http://naujazodziai.lki.lt/Index.asp?Apie%20duomenyna), žiūrėta 2016 07 01. Naujažodžių sisteminimas šiuo aspektu ir iš to kylanti jų klasifikavimo problema išsamiai nušviesta ND kūrėjos R. Miliūnaitės straipsnyje (Miliūnaitė 2015, 175–179).

³ Internetė rasti naujažodžių vartosenos pavyzdžiai straipsnyje pateikiami netaisyti, kupiūruotos teksto vietos žymimos [...]. Žiūrėta 2016 m. balandžio–rugpjūčio mėn.

schematiškesnė, mažiau apibrėžta, o leksinė reikšmė labiau konkretizuota, detalesnė bei turtingesnė“ (Urbutis 1978, 147), kad jos būna susipynusios ir viena nuo kitos priklauso (Keinys 1999, 14), kad „tos pačios darybinės reikšmės darinys gali būti vartojamas įvairiomis leksinėmis reikšmėmis“ (Girčienė 2003, 23), kad nagrinėtieji vediniai priklauso mutacinio (nominacinio) pobūdžio darybos kategorijoms ir jų „darybos reikšmė paprastai yra labai bendro, neapibrėžto pobūdžio, teikianti dariniui daug semantinių išgalių, kurių aktualizaciją vartojimo plotmėje sunku numatyti“ (Urbutis 1978, 171–172) ir kt., rūpėjo patyrinti kaip santykiauja asmenis pavadinančių naujažodžių leksinės ir darybos reikšmės. Tai galėtų būti naudinga vėliau tiriant naujažodžių (ne tik asmenų pavadinimų) leksikalizacijos būklę ir tendencijas.

Leksinių ir individualių darybos reikšmių santykis nustatinėtas remiantis ND pateikiamomis naujažodžių apibrėžtimis. Kai kuriais atvejais jos nėra visai tikslios (konkrečių atvejų nagrinėjimą žr. 3.2.2 sk.)⁴. Kartais leksinės ir darybos reikšmių santykį nustatyti sudėtinga dėl to, nes ND nepateikia naujadaro pamatinio žodžio (kuris taip pat yra naujažodis), todėl be atskiro kiekvieno iš jų tyrimo galima tik spėti, kaip vedinys turėtų būti apibrėžtas (žr. 3.2.2 sk. *katastrofuotojas*, *-a* atvejį).

Tokie didesnių abejonių keliantys ir papildomų išsamesnių tyrimų reikalaujantys atvejai skaičiuoti atskirai nuo tų, kai leksinių reikšmės neabejotinai sutampa su darybos reikšmėmis arba nuo jų skiriasi. Paprastesniais atvejais, nors ND duomenis ir reikėtų kiek patikslinti ar papildyti, nustatyti leksinių ir darybos reikšmių santykį tai netrukdytų. Pvz., *ašarotyrininkas*, *-ė* apibrėžiamas ‘mokslininkas, tyrinėjantis ašaras kaip reiškinių’, o pačios mokslo srities pavadinimas *ašarotyra* nėra pateiktas ir paaiškintas. Vis dėlto akivaizdu, kad tokia asmens pavadinimo apibrėžtis semantiškai tolygi apibrėžtims, įprastoms įvairių tyrinėtojų pavadinimams – ‘x srities (t. y. ašarotyros) specialistas’ (plg. *mokslotyrininkas*, *-ė* ‘mokslotyros specialistas’), tad šiuo atveju leksinė ir darybos reikšmės sutampa.

Iškilo klausimas, kaip aptariamuoju aspektu vertinti vertinius. Viena vertus „vertinių struktūra kartais visiškai atitinka lietuvių kalbos darybos dėsnius“ ir kūrybiškai sudaryti tokie žodžiai „gali sutapti su reguliariaisiais naujadarais ir įeiti į tą patį darybos tipą“ (Jakaitienė 2009, 209). Kita vertus, jų darybos ir semantinė motyvacija yra skolinta, tad individualią darybos reikšmę suformuluoti sudėtinga. Tarkim, žodžio *tekstilninkas*, *-ė* ‘nudisto priešingybė’ atveju – ar individuali darybos reikšmė būtų ‘kas dėvi tekstilę’? Bet lietuvių kalboje šis žodis neturi ‘drabužių’ reikšmės. Kadangi vertiniai sudarė labai menką tirtos leksikos dalį, rimtiems tyrimams reikia daug gausesnių ir įvairesnių duomenų, šio bandomojo tyrimo metu vertinių leksinių ir galimų darybos reikšmių santykis nevertintas ir jų atvejai priskirti prie abejotinių.

3. Naujažodžių apžvalga pagal darybos afiksus (baigmenis)

Toliau apžvelgiami visų minėtų darybos afiksų vediniai, pradedant nuo gausiosios jų grupės, t. y. priesagos *-ininkas*, *-ė* vedinių. Aptariant jų darybą ir semantiką, šalia minimi ir atitinkamus baigmenis turintys naujažodžiai, semantiškai priklausą asmenų pavadinimams.

3.1. *-ininkas*, *-ė*

3.1.1. Gausiausią naujųjų asmenų pavadinimų grupę (81 žodis, 86 leksemos) ND sudaro naujažodžiai (77) arba, pagal ND klasifikaciją, naujas reikšmes įgiję žodžiai (4: *iešmininkas*, *-ė*, *saulininkas*, *-ė*, *tekstilninkas*, *-ė*, *antraeilininkas*, *-ė*) su baigmeniu *-ininkas*, *-ė*. Didžioji naujažodžių

⁴Čia neturimi galvoje atvejai, kai apibrėžtis reikėtų tikslinti dėl nelingvistinių priežasčių. Antai *kedininkas*, *-ė* apibrėžiamas ‘Drąsiaus Kedžio, kovojusio prieš pedofiliją ir žuvusio neaiškiomis aplinkybėmis, šalininkas’. Tokia formuluotė suponuoja mintį, kad pedofilija yra (buvo) neginčijamas faktas, o mirties (ar žūties) aplinkybės tebėra mįslingos. Nesigilinant į konkrečios kriminalinės bylos peripetijas pasakytina, kad 1) žodis apibrėžtinai kuo objektyviau, atsiribojant nuo vertinimų, neišskiriant ir neremiant kurios nors vienos nuomonės ar pozicijos; 2) reikia gerai apgalvoti, kurios reikšmės semos yra pagrindinės, o kurie duomenys gal tiktų enciklopediniam žodžio aiškinimui, bet žodyninei apibrėžčiai yra pertekliniai.

dauguma (69) – lietuviškos kilmės naujadarai, pvz., *aplirkosaugininkas*, *-ė*, *irklentinininkas*, *-ė*, *kedinininkas*, *-ė*, *šimtukinininkas*, *-ė* ir kt. Kai kurie ND klasifikuojami kaip naujai skolintos šaknies žodžiai: *dekupažinininkas*, *-ė*, *etnokultūrininkas*, *-ė*, *feisbukinininkas*, *-ė*, *flešmobinininkas*, *-ė*, *kanjoninininkas*, *-ė*, *otkatinininkas*, *-ė*, *poliamorinininkas*, *-ė*, *skvotinininkas*, *-ė*, *slemininkas*, *-ė*, *multikultūrininkas*, *-ė*⁵. Beveik visi jie lietuvių kalboje su lietuviška priesaga yra pasidaryti iš skolinių (*dekupažinininkas*, *-ė* : *dekupažas*, *etnokultūrininkas*, *-ė* : *etnokultūra*, *feisbukinininkas*, *-ė* : *feisbukas*, *flešmobinininkas*, *-ė* : *flešmobas*, *otkatinininkas*, *-ė* : *otkatas*), kai kurie šią priesagą gali būti įgiję lietuvinant skolinius, pvz., *skvotinininkas*, *-ė*, *multikultūrininkas*, *-ė* (plg. *skvoteris*, *-ė*, *multikultūristas*, *-ė*).

Kai kurie žodžiai turi aptariamąją morfemą, bet nėra jos vediniai. Tai mišrios darybos naujadarai, su šia priesaga padaryti iš žodžių junginių (8: *antraeilinininkas*, *-ė*, *daugiamandatininkas*, *-ė*, *didžiažodynininkas*, *-ė*, *laisvarinkininkas*, *-ė*, *liberalsąjūdininkas*, *-ė*, *paobelininkas*, *-ė*, *perpusinininkas*, *-ė* ir *vienmandatininkas*, *-ė*) bei tarptautinių priešdėlių ar sandų turintys dariniai (4: *antiskalūnininkas*, *-ė*, *gastroreketinininkas*, *-ė*, *multiinstrumentinininkas*, *-ė* ir *multikultūrininkas*, *-ė*⁶).

Keli vediniai turi po kelias reikšmes (*internetinininkas*, *-ė* – 3, *kūrybininkas*, *-ė* – 2). Dar dviem atvejais (*gimtadienininkas*, *-ė* ir *pilstukinininkas*, *-ė*) taip pat galima skirti po dvi leksemas. *Gimtadienininkas*, *-ė* ND apibrėžiamas 'kas švenčia gimtadienį', taigi pirmiausia atrodytų, kad turimas galvoje šventės kaltininkas, tas, kieno gimtadienis švenčiamas. Įdomu, kad trumpesnio priesagos varianto *-inkas*, *-ė* vedinys *gimtadienininkas*, *-ė* iliustruotas trimis vartosenos pavyzdžiais, liudijančiais būtent tokią reikšmę. Tačiau pats *gimtadienininkas*, *-ė* iliustruotas sakiniu *Vienas iš gimtadienininkų kompanijos atsitūpęs ėmė plekšnoti gulinčiam per žandus*, kuris rodytų, kad aptariamasis vedinys pavadinama ne tą, kurio yra gimtadienis, o tą, kuris dalyvauja kažkieno gimtadienio šventėje. Apibrėžties formuluotė dėl savo nepakankamo apibrėžtumo ir tam tikro dviprasmiškumo tiktų abiem atvejams, tačiau akivaizdu, kad esama dviejų reikšmių: 1. 'tas, kieno yra gimtadienis' ir 2. 'gimtadienio šventės dalyvis', beje, tik antroji leksema susijusi su švente, šventimu, pirmuoju atveju 'šventimo' sema nėra privaloma, gimtadienininkas gali būti tiesiog prisimintas, pasveikintas ir pan. Tokią semantinę struktūrą iliustruoja ir išsamesni, vienareikšmiški vartosenos pavyzdžiai, tarkim, 1-osios leksemos: *Ak, tie vaikiškų gimtadienių skaičiukai! Mamų ir tėčių širdis pripildantys džiaugsmo – jau metukai, trys, keturi, oi, jau dešimt! O pačiam gimtadienininkui sukeltantys nemenką džiugių jausmų sumaištį – pamenat tą fantastišką jausmą, kai miegoti eini dar mažiukas, kokių šešerių, o štai atsikeli ir tu jau toooks didelis, tau septyni!*⁷, 2-osios: *Įsilinksminę svečiai ir šventės kaltininkas net neišgirdo, kaip į duris skambino policijos pareigūnai (juos neapsikentę išskvietė kaimynai). Kad kažkas daužo į duris gimtadienininkai išgirdo tik tuomet, kai policininkai išjungė jų bute elektrą*⁸. Analogiška yra ir trumpesnio vedinio *gimtadienininkas*, *-ė* semantinė struktūra.

Vedinio *pilstukinininkas*, *-ė* atveju dvi reikšmės skirtinos kitu pagrindu. Šis žodis ND apibrėžtas 'kas pardavinėja ar geria *pilstuką*', t. y. vienu atveju asmuo pavadinamas pagal veiklą, užsiėmimą, profesiją, kitu – pagal pomėgį. Taigi tai yra ir asmens pavadinimas pagal profesiją (plg. *mėsininkas*, *-ė*, *pienininkas*, *-ė*, *vyninininkas*, *-ė*), ir vardžodinės ypatybės turėtojo pavadinimas (plg. *agurkininkas*, *-ė*, *dešrininkas*, *-ė*, ND pateikiamą *dešraininininkas*, *-ė*). Vadinas, dėl priklausymo skirtingoms darybos kategorijoms ir šio žodžio skirtinos dvi leksemos. Tokį sprendimą remia ir LKŽe pavyzdžiai: 2 *agurkininkas*, *-ė* 1. 'agurkų augintojas ar pardavinėtojas', 2. 'agurkų mėgėjas'; *alininkas*, *-ė* 1. 'alaus gėrėjas, mėgėjas', 2. 'alaus darytojas', 3. 'alaus pardavėjas'; *sūrininkas*, *-ė* 1. 'sūrių dirbėjas', 2. 'sūrių prekiautojas', 3. 'sūrių mėgėjas' Iš šių pavyzdžių, beje, matyti, kad tokių asmenų pavadinimų semantinė struktūra ne visada suvokiama vienodai, kai kurios reikšmės – augintojo ar darytojo (1) ir pardavėjo (2) – gali būti pateikiamos kaip viena, nes priklauso tai pačiai, pavadinimų pagal profesiją, darybos kategorijai. Tačiau jos bet kuriuo atveju pateikiamos atskirai

⁵ Plg. *multiinstrumentinininkas*, *-ė* ND laikomas naujadaru.

⁶ Pastarojo įrašė minimas ir lietuviškas atitikmuo *daugiakultūrininkas*, *-ė*, kurio paties ND nepateikia, užfiksuoti tik *daugiakultūris*, *-ė* ir *daugiakultūriškumas*.

⁷ <http://www.gimtadieniomuge.lt/skaiciu-idejos-vaiko-gimtadieniui/>, žiūrėta 2016 07 25.

⁸ <http://www.delfi.lt/veidai/zmones/kosmo-nariui-kelnaites-su-gerbejos-nuotrauka.d?id=822352>, žiūrėta 2016 07 25.

nuo kitai darybos kategorijai priklausančių leksemų – šiuo atveju tai vardažodinės ypatybės turėtojų pavadinimai, žymintys asmenis pagal jų pomėgius.

Taigi iš viso, skaičiuojant priesagos *-ininkas*, *-ė* vedinius ir kitokios darybos asmenų pavadinimus, turinčius šią priesagą, nagrinėtos 86 leksemos. Tai sudaro 49,7 proc. visų nagrinėtų asmenų pavadinimų.

3.1.2. Kalbant apie priesagos *-ininkas*, *-ė* vedinius pasakytina, kad apskritai su šia priesaga lietuvių kalboje jų daromasi trijų darybos kategorijų. Tai veikėjų ir veiksmožodinės ypatybės turėtojų pavadinimai (LKG 1, 330, DLKG 110), vardažodinės ypatybės turėtojų pavadinimai (LKG 1, 340–343, DLKG 114–115) ir asmenų pavadinimai pagal profesiją (LKG 1, 406–408, DLKG 137). *Nomina agentis* daromasi labai nedaug ir ND jų nėra užfiksuota. *Nomina attributiva* ir *nomina professionalia* ND pateikiama atitinkamai 26 ir 48 (arba 35 ir 65 proc. visų šios priesagos vedinių), t. y. asmenų pavadinimų pagal profesijas užfiksuota beveik dvigubai daugiau. Daugiausia pastarųjų pavadinama asmenis pagal darbo objektą (20: *antenininkas*, *-ė*, *kebabininkas*, *-ė*, *stumbrininkas*, *-ė* ir kt.), darbo, veiklos sritį (13: *ašarotyrininkas*, *-ė*, *krantotvarkininkas*, *-ė*, *žiniasklaidininkas*, *-ė* ir kt.), taip pat nemažai sportininkų ar sportinių žaidimų žaidėjų pavadinimų (11, pastaruosius galima dar smulkiau suskirstyti į sportininkų pavadinimus pagal veiklos sritį (4: *akmenslydininkas*, *-ė*, *akvatlonininkas*, *-ė*, *šonaslydininkas*, *-ė*, *lėkščiasvydininkas*, *-ė*), pagal darbo įrankį (6: *banglentininkas*, *-ė*, *irklentininkas*, *-ė*, *orlentininkas*, *-ė*, *parasparnininkas*, *-ė*, *riedutininkas*, *-ė*, *snieglentininkas*, *-ė*) ir pagal veiklos vietą (1 – *kanjonininkas*, *-ė*).

Visi ND pateikiami vardažodinės ypatybės turėtojų pavadinimai yra padaryti iš daiktavardžių. Jų santykiai su pamatiniais žodžiais yra labai įvairūs, būtų sudėtinga išskirti kokias nors reikšmines grupes. Gal kiek daugiau asmenų aptariamąsios priesagos vediniais pavadinama pagal susibūrimą, dalyvavimą kokiam nors bendrame veiksmo (*feisbukininkas*, *-ė*, *festivalininkas*, *-ė*, *flešmobininkas*, *-ė*, *gimtadienininkas*, *-ė*).

Pamatiniai šios priesagos daiktavardžiai gali būti įvairios sandaros (DLKG 115). Naujų vedinių taip pat nevengiama darytis iš sudurtinių, priešdėlinių, kelias priesagas turinčių daiktavardžių, taigi vedinio morfeminė struktūra gali būti gana sudėtinga ir įvairi, pvz.: *ap-LINK-o-SAUG-inink-as*⁹, *IR-k(l)-LENT-inink-as*, *MOK-sl-o-TYR-inink-as*, *PIL-st-uk-inink-as*, *TINKL-a-RAŠ-t-inink-as*, *ANTR-a-EI-l-inink-as*, *DIDŽ-ia-ŽOD-yn-inink-as* ir kt.

3.1.3. „Tokių priesagos *-ininkas*, *-ė* vedinių, kuriuos galima skirti į šią [vardažodinės ypatybės turėtojų pavadinimų – *aut. past.*] darybos kategoriją, yra gana daug, tačiau dažniausiai tai nėra tipiškai vardažodinės ypatybės turėtojų pavadinimai“ (DLKG 114). Matyt dėl šios priežasties gerokai sunkiau nustatyti jų leksinių ir darybos reikšmių santykį, nes vedinių santykiai su pamatiniais daiktavardžiais yra „labiau individualūs ir neretai sunkiai nusakomi“ (ibid.). Apibendrintai galima teigti, kad vardažodinės ypatybės turėtojų pavadinimų leksinės reikšmės dažniau (apie 70 proc. atvejų) sutampa su individualiomis darybos reikšmėmis, kurios, žinia, yra konkretesnės už grupines ir kategorines (plg. Urbutis 1978, 145).

Atskirai minėtini keli žodžiai, kurie ND yra vertinami kaip įgiję naujas reikšmes. Tai *iešmininkas*, *-ė* ‘kieno nors parankinis, kuriam nepagrįstai suverčiama visa kaltė ir reikalaujama atsakomybės už kitų nusižengimus’, *tekstilininkas*, *-ė* ‘nudisto priešingybė’, *saulininkas*, *-ė* ‘kas verčiasi saulės energija’ *antraeilininkas*, *-ė* ‘važiuojantis antrąja kelio juosta, kai pirmoji yra laisva’. Plg. LKŽe fiksuotas pirminės šių žodžių reikšmės atitinkamai: ‘geležinkelio ieško prižiūrėtojas’, ‘tekstilės pramonės specialistas ar darbininkas’, 1. „Saulės“ mokytojų kursų lankytojas“ ir 2. ‘kas garbina saulę’ bei ‘asmuo, atliekantis antraeiles pareigas’. Akivaizdu, kad naujosios leksemos yra atsiradusius skirtingais būdais. *Iešmininkas*, *-ė* ir *tekstilininkas*, *-ė* laikytini vertiniais (Jakaitienė 2009, 208–210) – plg. rusų k. *стрелочник* (стрелошника), стрелочника, м. 1. ‘Рабочий, ведающий переводом стрелки на железнодорожных путях’. 2. перен. ‘Виновный человек’ (см.

⁹ Pavyzdžiuose šaknys pateikiama mažomis didžiosiomis, priesagos – pasvirosiomis raidėmis, priešdėliai, jungiamieji balsiai ir galūnės – paprastuoju šriftu.

стрелочник виноват; ирон.). *Стрелочник найден! Стрелочник виноват* (ирон.) – выражение, употр. в случаях, когда виновником какой-н. катастрофы, неудачи объявляют низового исполнителя¹⁰; *Нудисты и натуралисты соблюдают морально-этические нормы, поэтому не раздеваются в общественных местах текстильщиков. [...] Текстильщики – люди, которые по своим убеждениям считают невозможным раздеваться в общественных местах. В их понимании это очень стыдно и очень неприлично. Текстильщики не раздеваются даже когда они одни. [...] Практически всю жизнь проводят в одежде. Имеют текстильную зависимость*¹¹. Kalbant apie *tekstilininkas*, *-ė*, akivaizdu, kad jis negali būti lietuvių kalboje pasidarytas, nes pamatinis daiktavardis *tekstilė* joje vartojamas tik reikšme ‘audiniai’ (DŽ₆), ‘verpimo ir audimo pramonės gaminiai’ (LKŽe), ir neturi perkeltinės reikšmės ‘drabužiai’, kuria galėtų remtis naujažodis. Taigi šių dviejų žodžių – *iešmininkas*, *-ė* ir *tekstilininkas*, *-ė* – leksinių ir darybos reikšmių santykis abejotinas (tokio vertinimo motyvaciją žr. 2 sk.).

Saulininkas, *-ė* ir *antraeilininkas*, *-ė* taip pat nėra semantinės raidos rezultatai. Pirmasis žodis naujai pasidarytas iš tos pačios to paties pamatinio daiktavardžio leksemos – *Saulė* ‘dangaus kūnas, aplink kurį skrieja Žemė ir kitos planetos’ (DŽ₆). Naujažodžio *antraeilininkas*, *-ė* atvejis dar sudėtingesnis, nes anksčiau fiksuotasis *antraeilininkas*, *-ė* ‘asmuo, atliekantis antraeiles pareigas’ yra padarytas iš būdvardžio *antraeilis*, *-ė* 3. ‘papildomas, antrasis’ (DŽ₆), o naujasis *antraeilininkas*, *-ė* ‘važiuojantis antrąja kelio juosta, kai pirmoji yra laisva’ bent jau semantiškai labiau remiasi žodžių junginiu *antroji eilė*, nors formos požiūriu jį galima sieti ir su (kalbant apie tokį eismą lyg ir nevarojamu) būdvardžiu *antraeilis*, *-ė* 1. ‘esantis antroje eilėje’. Tokiu atveju, skiriantis darybos pamatams, reiktų kalbėti ne apie skirtingas to paties žodžio reikšmes, o apie skirtingus žodžius, homonimus. Pastaraisiais dviem – *saulininkas*, *-ė* ir *antraeilininkas*, *-ė* – atvejais naujažodžių leksinės reikšmės pastebimai skiriasi nuo jų darybos reikšmių.

Asmenų pavadinimai pagal profesiją, būdami reguliaresni už vardažodinės ypatybės turėtojų pavadinimus, dažniau leksinės reikšmės turi artimesnes ar sutampančias su individualiomis darybos reikšmėmis. Keletas pavyzdžių, kai tos reikšmės yra išsiskyrusios (leksinės reikšmės konkretinančios, siaurinančios semos čia ir toliau tekste pateikiamos dvigubai pabrauktos): *orininkas*, *-ė* ‘televizijos ir radijo orų pranešėjas’, *internetininkas*, *-ė* 3. ‘internetinės parduotuvės prekiautojas’, *skiltininkas*, *-ė* ‘žiniasklaidos priemonės skilties (skyrelio) nuolatinis autorius’.

Didžiosios dalies mišrios darybos darinių ir tarptautinius sandus turinčių naujažodžių leksinės reikšmės taip pat sutampa su darybos reikšmėmis, išskyrus nebent *perpusininkas*, *-ė* ‘kas dalijasi gėrimo butelį perpus’, *antiskalūnininkas*, *-ė* ‘judėjimo, nukreipto prieš skalūnų dujų gavybos projektus Lietuvoje (2013 m.), dalyvis’. Pastarasis, ko gero, galėtų būti apibrėžiamas ir bendriau – ‘kas prieštarauja skalūnų dujų gavybai’, nes taip galima pavadinti ne tik Lietuvos, ne tik 2013 m. ir galbūt nebūtinai priklausančius judėjimui asmenis, plg.: *A. Foghas Rasmussenas pareiškė, kad Rytų Ukrainoje, kur gausu skalūnų dujų, energetinei nepriklausomybei priešinasi Rusija ir jos remiami antiskalūnininkai žalieji*¹². Tokiu atveju, apibrėžtyje atsisakius perteklinių semų ‘Lietuvos’, ‘2013 m.’, ‘judėjimas’, gerai matyti esminė leksinė reikšmė siaurinanti sema ‘dujų gavyba’.

3.2. -tojas, -a

3.2.1. Priesaga *-tojas*, *-a* – „pati daro ir veiksmą ir veiksmąžodinės ypatybės turėtojų pavadinimų priesaga“ (LKG 1, 317–318, DLKG 104–105). Tyrimo laikotarpiu ND buvo 34 jos vediniai, vienas (*konteineriautojas*, *-a*) turėjo 2 reikšmes, taigi ir viso tirtos 35 leksemos. Pagal ND klasifikaciją 30 (apie 86 proc.) iš jų yra naujadarai (26, pvz., *apšildytojas*, *-a*, *batautojas*, *-a*, *naršytojas*, *-a*, *sofinėtojas*, *-a*, *stoguotojas*, *-a* ir kt.) arba naujai skolintos šaknies žodžiai (4: *laikintojas*, *-a*, *tagintojas*, *-a*, *trolintojas*, *-a*, *tvitintojas*, *-a*), kuriuos darybos požiūriu taip pat galima

¹⁰ <http://my-dict.ru/dic/tolkovyy-slovar-ushakova/1335706-strelochnik>, žiūrėta 2016 07 28.

¹¹ <http://www.rv.org.ua/country/nudist/start.htm>, žiūrėta 2016 08 10.

¹² <https://forest.lt/go.php/lit/NATO-vadovas-issake-itarimus-kad-zaliuju-organizacijas-finansuoja-rusu-zvalgyba/4783>, žiūrėta 2016 08 10.

laikyti naujadarais, padarytais iš skolintas šaknis turinčių veiksmažodžių *laikinti, taginti, trolinti, toitinti*. 5 žodžiai (apie 14 proc.) laikomi įgijusiais naujais reikšmes. Tai *dėliotojas, -a, grynintojas, -a, kratytojas, -a, nutekintojas, -a* ir *vystytojas, -a*. Vis dėlto dalį jų, matyt, taip pat būtų galima laikyti naujadarais, naujas reikšmes įgijusių jau anksčiau žodynuose fiksuotų pamatinių veiksmažodžių vediniais, pvz., *grynintojas, -a* ‘kas grynina pinigus’ : *gryninti* ‘versti grynaisiais (kalbant apie pinigus, vertybinius popierius ir pan.)’, *nutekintojas, -a* ‘kas slaptai (nelegaliai) perduoda konfidencialią informaciją’ : *nutekinti* ‘slaptai, nelegaliai perduoti (paprastai kalbant apie konfidencialią informaciją)’. Dar reikia turėti galvoje, kad analogiškai atvejai ND traktuojami skirtingai – *apsildytojas, -a* ‘emociškai parengiantis publiką pagrindinio atlikėjo pasirodymui’¹³ laikomas naujadaru, o *nutekintojas, -a* – naują reikšmę įgijusiu žodžiu, nors 1) tai yra potencialiai dariniai, 2) nei vienas, nei antras nėra fiksuoti atraminuose ND šaltiniuose ir 3) iš esmės abu šie asmenų pavadinimai yra naujai padaryti iš naujas reikšmes įgijusių jau fiksuotų pamatinių veiksmažodžių *apsildyti* ‘emociškai parengti publiką pagrindinio atlikėjo pasirodymui’ ir *nutekinti*. Taigi, matyt, abiem atvejais reikėtų kalbėti apie žodžių, o ne apie semantinę darybą, ir tiek *apsildytojas, -a*, tiek *nutekintojas, -a* laikyti naujadarais. Kita vertus, *galvotojas, -a* ND apibūdintas kaip specialus žodis lietuvių filosofams pavadinti (dėl apibrėžties tikslumo žr. 3.2.2 sk.) laikytinas ne naujadaru, o naują reikšmę įgijusiu žodžiu, nes LKŽe pateikia *galvotojas, -a* 1. ‘kas galvoja, protauja’. Atsižvelgiant į minėtus dalykus, priesagos *-tojas, -a* naujadarų ir naujas reikšmes įgijusių žodžių santykis turėtų būti apie 89:11 proc.

3.2.2. Įvade minėta, kad naujųjų asmenų pavadinimų leksinių ir darybos reikšmių santykis tirtas remiantis ND pateikiamomis jų apibrėžtimis ir kad jų pasitaiko ne itin tikslų. Pvz., *naršytojas, -a* ‘kas daug laiko praleidžia naršydamas internete’. Vis dėlto naršytojais dažniausiai vadinami tiesiog internete naršantys žmonės, taigi sema ‘daug laiko’, matyt, nėra būtina, plg. straipsnio (apie 2011 m. atliktą kompiuterių ir interneto naudotojų tyrimą) antraštę „*Mobilieji naršytojai internete kasdien praleidžia apie 20 minučių*“¹⁴. Turint omenyje, kad naršoma nuolat ar ilgai, pasakoma *aktyvus, nuolatinis naršytojas* ar pan.: *aktyviais naršytojais, kurie internete apsilanko kasdien, save laiko apie pusę lietuvių, kai ES vidurkis siekia 59 procentai*¹⁵; *kodėl kai kuriuose tinklalapiuose naršytojai pastoviai lankosi, o kituose tik vieną, porą kartų; [...] kas naršytojus skatina lankytis tinklalapiuose ir būti nuolatinis naršytoju*¹⁶. (Tas pats, matyt, yra ir sinonimo *internetininkas, -ė* (1 reikšme) atveju. Ta pati sema ‘daug laiko’ analogiškoje jo apibrėžtyje taip pat gali būti perteklinė. Pvz., *internetininkų komentarai, internetininkų kalbinės nuostatos* ir pan. tėra viso labo internete naršančiųjų (nebūtinai ilgai ar nuolat) komentarai ir nuostatos.) Arba *dėliotojas, -a*, apibrėžtas ‘kas dėlioja dėliones’. Vertinant platesnius, ne vieno sakinio, kontekstus, matyti, kad iš tiesų tai *dėlionių dėliotojo* apibrėžtis, tiesiog veiksmo objektas kaip savaime suprantamas kartais praleidžiamas. O paties *dėliotojo* semantika neturėtų būti siaurinama ‘dėlionių’ sema. Interneto vartosenoje minimi įvairūs ne tik dėliones, bet Rubiko kubą, konstruktorius, (būties) freskas, kaladėles ir pan. dalykus dėliojančius dėliotojai, kurių pavadinimai remiasi ta pačia kelis atspalvius turinčia veiksmažodžio *dėlioti* reikšme 2. (ką) ‘vieną po kito dėti pagal tam tikras taisykles ar schemą’: *Dėlioti pasjansą. Būrėja dėliójo kortàs. | (ką, iš ko) vieną po kito dedant daryti, kurti: Dėlióti dėliónę [stiklo mozáiką]. Dėliójome paveikslėliùs iš spalvótų akmenùkų. | prk.: Archeològai dėliója istòriją iš šùkių (BŽ)*. Visi jie gali būti apibrėžiami nenurodant dėliojimo objektų, ir tokiu atveju jų leksinės reikšmės sutaptų su darybos reikšmėmis. Taigi tiek žodžių *naršytojas, -a, internetininkas, -ė*, tiek *dėliotojas, -a* leksinės reikšmės, nors formaliai remiantis ND apibrėžtimis, atrodytų siauresnės, konkretesnės už jų

¹³ Dėl būvdvardžiams būdingos apibrėžties žr. baigiamųjų pastabų 4.2 punktą.

¹⁴ <http://www.delfi.lt/mokslas/technologijos/mobilieji-narsytojai-internete-kasdien-praleidzia-apie-20-minuciu.d?id=56191229>, žiūrėta 2016 07 22.

¹⁵ <http://macarena.lt/2013/10/latvijoje-internetas-du-kartus-greitesnis-nei-lietuvoje>, žiūrėta 2016 07 22.

¹⁶ http://vddb.library.lt/fedora/get/LT-eLABa-0001:E.02~2007~D_20090908_193955-17746/DS.010.0.01.ABSTR, žiūrėta 2016 07 22.

darybos reikšmes ‘kas naršo’, ‘kas naršo internete’ ir ‘kas dėlioja’, po vartosenos tyrimų atmetus nebūtinai semas laikytos sutampančiomis su darybos reikšmėmis.

Kiek kitoks netikslios apibrėžties pavyzdys – *galvotojas*, -a, ND paaiškintas „specialus žodis lietuvių filosofams pavadinti“, tačiau tiek ND pateikiami vartosenos pavyzdžiai ([...] *didieji mūsų tautos galvotojai niekuomet nekvestionavo išorinio pasaulio; profesorius filosofus vadina galvotojais, o pačiais iškiliausiais lietuvių galvotojais įvardija Vydūną, Stasį Šalkauskį [...]*), tiek nuodugnesnis vartosenos tyrimas rodytų, kad tai nėra išskirtinai lietuvių filosofų apibūdinimas (antraip minėti vartosenos pavyzdžiai būtų *idem per idem* atvejais), greičiausiai tai yra tiesiog termino *filosofas*, -ė sinonimas. Taigi paaiškiniame minima lietuviškumo sema ir šiuo atveju nėra privaloma *galvotojui*, -ai tiksliai apibrėžti.

Dar vienas atvejis – *daktarautojas*, -a ‘besiverčiantis medicinos praktika be specialaus pasirengimo (skurstančiose šalyse)’, ND iliustruotas vieninteliu vartosenos pavyzdžiu iš spausdintinės žiniasklaidos, papildytu redaktorius pastaba, nurodančia, kad kalbama apie Pietų Afriką. Naujadaras semantiškai galėtų remtis veiksmažodžio *daktarauti* reikšme ‘būti daktaru, gydytojauti’ (LKŽe), *šnek.* ‘būti daktaru, gydyti’ (DŽ₆). Tokiu atveju jo darybos reikšmė būtų ‘kas daktarauja’, t. y. gydo, o leksinė reikšmė būtų siauresnė už darybos reikšmę, nes apibrėžtis rodo keletą ją konkretinančių semų (‘be specialaus pasirengimo’, ‘skurstančiose šalyse’). Tačiau pamatinį veiksmažodį suprantant siauresne, žodynuose (ir ND) nefiksuota reikšme (‘gerai) neišmanant, formaliai dirbti gydytojo darbą’ ar pan. (pvz.: *Ir nuėjo apie jį garsas per žmones, ir pinigų jau žmogelis apščiau prisirinko, ir apsišaukė jis tokiu daktaru, kad kito tokio nebesą pasauly. Ir išgirdo karalius, kurio duktė buvo sunkiai susirgusi, apie tą įžymų daktarą ir liepė tą stebukladarį pakviesdinti. [...] Ėmė ta giltinė ir atsigulė, o žmogelis grabą užvožė, užkalė, nugabeno į laukus, įkasė žemėn ir dar akmenimis užkrovė. Pats parėjo namo ir toliau sau daktarauja.*¹⁷; dar plg. *studentauti*, kuris šnekamojoje kalboje šiuo aspektu skiriamas nuo *studijuoti*), naujadaras darybos ir leksinė reikšmės iš esmės sutamptų, nes ‘skurstančių šalių’ sema greičiausia yra perteklinė, būdinga tik konkrečiam vartosenos pavyzdžiui. Tačiau norint pritarti šiai hipotezei ar ją atmesti reikia nuodugniau ištirti naujadarą ir jo pamatinio veiksmažodžio vartoseną, kuri (bent jau rašytinė) kol kas nėra pakankamai gausi.

Kartais sudėtinga nustatyti leksinės ir darybos reikšmių santykį, nes ND nepateikia naujadarą pamatinio žodžio, todėl atskirai kiekvieno iš jų neištyrus galima tik spėti, kaip naujadaras turėtų būti apibrėžtas. Pvz., ND nėra naujadaras *katastrofuotojas*, -a ‘kas perdėtai suvokia visur esant katastrofų grėsmę’ pamatinio veiksmažodžio *katastrofuoti*. Nuodugniau netyrus vartosenos ir nesigilinus į semantiką vis dėlto akivaizdu, kad jis vartojamas, pvz.: *seksualinę prievartą patyrusios merginos dažniau linkusios kaltinti save ir kitus, katastrofuoti*¹⁸; *pacientai dažnai linkę katastrofuoti savo skausmą, o tai neigiamai veikia judėjimą*¹⁹. Tas pats pasakytina apie ND nesantį, bet realiai vartojamą *kuprinėti*, šio homonimas, veiksmažodžio *kuprinti* vedinys, yra LKŽe, o naujasis *kuprinėti*² padarytas iš daiktavardžio *kuprinė*, plg.: *rašo mums kuprinėjantys šiuo metu po Balį keliautojai*²⁰. Nei LKŽe, nei DŽ₆, nei ND nėra ir *rašytojauti*, kuris gal ir ne visuomet turi menkinamąjį atspalvį (plg. minėtus *studentauti* ir *studijuoti*) ir gali reikšti ne ‘kurti menkaverčio turinio populiarią literatūrą’ (ND), o tiesiog ‘būti, dirbti rašytoju’, pvz.: *Liaukitės... apie tą "paprastą vargšę moterį". Spekuliatyvus ginklas! Esate puiki pašnekovė ir pasakotoja (prisimenate ABR raginimą rašytojauti?!). Taigi...²¹; „Ateities Aidai“, Mariampolės Ateitininkų kuopos laikraštis [...] Šituo vardu išleidžiamas laikas nuo laiko ranka rašytas laikraštis, kuriame jaunieji lavinasi rašytojauti ir pasiragindami prie darbų pareiškia savo sielvartus. Laikraštėlis skiriamas tik savo nariams, bet tas jaunimo pastangų*

¹⁷ https://www.knyguklubas.lt/out/1/html/0/dyn_images/0/cdb_Trys-laimes.compressed_fl.pdf; žiūrėta 2016 07 26.

¹⁸ http://vddb.library.lt/fedora/get/LT-eLABa-0001:E.02~2008~D_20140623_181857-73237/DS.005.0.01.ETD, žiūrėta 2016 04 03.

¹⁹ <http://talpykla.elaba.lt/elaba-fedora/objects/elaba:8609006/datastreams/MAIN/content>, žiūrėta 2016 04 03.

²⁰ <https://www.facebook.com/balinetoja/posts/992655980777508>, žiūrėta 2016 04 03.

²¹

http://eia.libis.lt:8080/archyvas/viesas/20110131122114/http://www.culture.lt/satenai/?leid_id=791&kas=straipsnis&st_id=3628, žiūrėta 2016 07 23.

pasireiškimas žinotinas yra ir suaugusiems. (Šaltinis, 1926, Nr. 42, p. 593)²². Taip pat nėra *taginti, tundrauti*, kuriais remiasi naujieji priesagos *-tojas, -a* vediniai *tagintojas, -a* ir *tundrautojas, -a*. Šiuos ir kitus pamatinius naujadarų veiksmožodžius taip pat reikėtų pateikti ND.

3.2.3. 23-jų vedinių (apie 2/3 visų, padarytų su šia priesaga) leksinės reikšmės sutampa su darybos reikšmėmis, pvz.: *aitvarautojas, -a* ‘kas užsiima jėgos aitvarų sportu’ : *aitvarauti* ‘užsiimti jėgos aitvarų sportu’, *gintarautojas, -a* ‘gintaro rinkėjas’ : *gintarauti* ‘rinkti gintarus’ (LKŽe), *įdieginėtojas, -a* ‘kuris ką nors diegia’²³. Maždaug 11 proc. naujažodžių leksinės reikšmės yra konkretnės, siauresnės už individualias darybos reikšmes, pvz.: *tildytojas, -a* ‘specialiai samdomas žmogus nakties triukšmadariams mieste slopinti’ (plg. darybos reikšmė ‘kas tildo’), *apsipirkinėtojas, -a* ‘kas turi pabrėžtinį pomėgį apsipirkinėti’ (plg. darybos reikšmė ‘kas apsipirkinėja’) ir kt. Dar apie 23 procentų atvejų kelia abejonių, dažniausiai dėl tos priežasties, kad ND nepateikia pamatinių veiksmožodžių, tad sudėtinga vienareikšmiškai nuspręsti, ar vedinio leksinė ir individualioji darybos reikšmės (pastaroji formuluojama įtraukiant pamatinį veiksmožodį) yra vienodos semantinės apimties. Pvz., *strėlyčiautojas, -a* ‘strėlyčių mėtytojas (smiginio žaidėjas, smigininkas)’. Tai pavienis, ko gero, okazinis vienoje smigininkų interneto svetainėje pavartotas naujažodis, kurio pamatinio veiksmožodžio *strėlyčiauti* ND nepateikia. Jo asmenuojamųjų formų nepavyko rasti ir interneto vartosenoje, tad galima tik spėlioti, kaip tiksliai toks žodis galėtų būti apibrėžiamas²⁴. Prie abejotinų priskirtas ir „ne itin vykęs vertinys“ (ND) *kratytojas, -a* ‘internetu mada – pagal dainą „Harlem Shake“ šokantis (juokingai besikratantis) ir neįprastai apsirengęs žmogus’²⁵ (plg. anglų k. *shaker* : *shake* ‘kratyti’).

3.3. -uolis, -ė

ND pateikia 22 naujus asmenų pavadinimus, padarytus su priesaga *-uolis, -ė* – 21 naujadarą ir 1 (*garbuolis, -ė* ‘kas laikomas garbingu’) priskirtą prie naują reikšmę įgijusių žodžių. Tačiau šis remiasi ne būdvardžiu *garbus*³, *-i* ‘garbanotas’, kaip LKŽe fiksuotasis *garbuolis, -ė* ‘kas garbanotas’, o jo homonimu *garbus*¹, *-i* ‘garbingas, garbės vertas’, taigi taip pat laikytinas ne nauja jau fiksuoto žodžio reikšme, o šio žodžio homonimu, t. y. naujai pasidarytu žodžiu, naujadaru²⁶.

Naujieji priesagos *-uolis, -ė* vediniai yra dviejų darybos kategorijų – tai veiksmoždinės ir vardažodinės ypatybių turėtojų pavadinimai.

3.3.1. Gramatikose (LKG 1, 326–327, DLKG 109) teigiama, kad labiau žinomų veiksmoždinės ypatybės turėtojų pavadinimų, padarytų su priesaga *-uolis, -ė*, yra apie 20. Jie žymi tiek asmenis, tiek gyvius, augalus ar negyvus daiktus. Dažniausiai daromi iš nepriešdėlinių intransityvinių veiksmožodžių. ND tokių asmenų pavadinimų yra 4, arba 18 proc. šios priesagos vedinių, pavadinančių asmenis.

Išlaiduolis, -ė ND apibrėžiamas ‘kas išlaidauja’. Tokia apibrėžtis suponuoja mintį, kad tai yra veiksmoždinis vedinys, veiksmoždinės ypatybės turėtojo pavadinimas. Semantiškai lygiai taip pat,

²² http://www.epaveldas.lt/vbspi/showImage.do?id=DOC_O_126501_1&biRecordId=13795, žiūrėta 2016 04 03.

²³ Dėl būdvardžiams būdingos apibrėžties žr. baigiamųjų pastabų 4.2 punktą.

²⁴ Tiesa, *strėlyčiautojas* jau yra patekęs ir į vieną naujažodžių reikšmių nustatymo užduotį mokytojams lituanistams skirtame metodiniame leidinyje (Miliūnaitė, Tamulionienė 2015, 34) – sakinyje *Visa šeima sportuoja: mama mėgsta bėgti, mudu su tėveliu žavimės lėkščiasvydžiu, o senelis yra atkaklus strėlyčiautojas* reikia rasti naujažodžius ir paaiškinti jų reikšmes. Akivaizdu, kad šis sakinytis sukurtas remiantis ND duomenimis, o ne paimtas iš realios vartosenos. Beje, smigininkų kalboje pasitaikė ir kitos priesagos vedinys, matyt, irgi okazinis – *strėlyčiotojas*, pvz.: *Balandžio 17 d. strėlyčiotojai vėl buriavo „Apuoke“* (skapuokas.blogas.lt/xv-apuoko-etapas-albertas-pirmauja-1-tasku-243.html, žiūrėta 2016 04 04), *„Apuoke“ vėl aidėjo „geniai“ – mūsų strėlyčiotojai pradėjo naują klubo sezoną* :) (skapuokas.blogas.lt/pirmas-apuokas-2011-etapas-sausio-9-d-35.html, žiūrėta 2016 04 04). Pastarasis vedinys ND dar nefiksuotas. Kaip ir *strėlyčiautojo* atveju, asmenuojamųjų pamatinio veiksmožodžio (*strėlyčitioti*) formų nepavyko rasti.

²⁵ Dėl apibrėžties žr. baigiamųjų pastabų 4.2 punktą.

²⁶ Dėl daikto, nes asmens, pavadinimo *lipšnuolis* darybos ir semantikos žr. 27 išnašą.

o formos požiūriu lengviau būtų šį daiktavardį aiškinti kaip padarytą iš morfemiškai paprastesnio būdvardžio *išlaidus*, *-i*, o ne iš antrinio veiksmažodžio *išlaidauti* (*išlaidauja*, *išlaidavo*). Plg. visi gramatikose pateikiami veiksmažodinės ypatybės turėtojų pavyzdžiai, išskyrus *burkuolis*, *-ė* ‘kas burkuoja’ (LKG 1, 327), yra padaryti iš pirminių ar mišriųjų veiksmažodžių. Antra vertus, *šnekuolis*, *-ė* ‘šnekus žmogus’ (LKG 1, 327, be apibrėžties DLKG 109) laikomas veiksmažodiniu vediniu, nors šalia *šnekėti* (*šneka*, *šnekėjo*) yra ir atitinkamas, apibrėžtyje vartojamas, būdvardis *šnekus*, *-i*. *Pavyduolis*, *-ė* ‘kas pavydi’ (LKG 1, 326) taip pat formos požiūriu galėtų būtų siejamas ne su jo apibrėžtyje minimu veiksmažodžiu *pavydėti* (*pavydi*, *pavydėjo*), bet su būdvardžiu *pavydus*, *-i*, tačiau gramatikose jis pateikiamas kartu su veiksmažodinės ypatybės turėtojų pavadinimais. Taigi ir ND *išlaiduolis*, *-ė* laikytinas veiksmažodiniu vediniu. Kiti trys: *dainuolis*, *-ė* ‘neprofesionalus, paprastai pradedantis dainininkas’, *gyduolis*, *-ė* ‘kas gydo liaudiškosios ar netradicinės medicinos priemonėmis (žolelėmis, užkalbėjimais, meditacija, bioenergija ir pan.)’ ir *startuolis*, *-ė* ‘naujovišką, greitai augantį ir pelningą verslą siekiantis sukurti verslininkas’²⁷. Visų, išskyrus *išlaiduolis*, *-ė*, leksinės reikšmės yra siauresnės už darybos reikšmes ‘kas dainuoja’, ‘kas gydo’, ‘kas startuoja’.

3.3.2. Likę 18 (arba 82 proc.) priesagos *-uolis*, *-ė* vedinių, žyminčių asmenis, yra vardažodinės ypatybės turėtojų pavadinimai. Tai dariausia priesaga, su kuria šios darybos kategorijos vediniai daromi iš būdvardžių (LKG 1, 346, DLKG 116–117).

Kai kurių asmenų pavadinimų apibrėžtyse vartojami žodžiai *perdėtai*, *per daug*, *pabrėžtinai*, *itin* lyg ir rodytų, kad asmenys pavadinami pagal daugiau ar mažiau išskirtinę, ne šiaip būdingą išorinę ar vidinę ypatybę, pvz.: *kietuolis*, *-ė* ‘kas pabrėžtinai demonstruoja tariamą šaunumą’, *madinguolis*, *-ė* ‘itin uolus mados sekėjas’; *mandaguolis*, *-ė* ‘kas perdėtai mandagus’; *reikšminguolis*, *-ė* ‘kas yra per daug susireikšminęs’. Remiantis tokiomis apibrėžtimis galima būtų teigti, kad šių žodžių leksinės reikšmės yra siauresnės už darybos reikšmes, kurios atitinkamai būtų ‘kas kietas’, ‘kas madingas’, ‘kas mandagus’, ‘kas reikšmingas (sau)’. Gramatikos terašoma, kad „aptariamą priesagos vediniai gali iškelti tiek vidinę, tiek išorinę dalyko ypatybę“ (LKG 1, 346, DLKG 116), tačiau neužsimenama, kad ji būtų išskirtinė, ne šiaip būdinga. Žodyninės apibrėžtys tarsi rodytų tą patį, plg.: *darbštuolis*, *-ė* ‘kas darbštus’ (LKŽe), *gražuolis*, *-ė* ‘gražus žmogus ar daiktas’ (LKŽe), ‘gražus žmogus’ (DŽ₆), *smalsuolis*, *-ė* ‘kas smalsus, nori viską žinoti’ (LKŽe), ‘kas smalsus’ (DŽ₆). Vis dėlto, geriau pagalvojus, turbūt ne kiekvienas mėgstantis ir netingintis dirbti (plg. *darbštus*, *-i* ‘kuris mėgsta, netingi dirbti’ (LKŽe)) žmogus pavadinamas darbštuoliu, taip paprastai sakoma apie labai ar labiau nei vidutiniškai darbštų. Šiuo aspektu patyrinėjus daugiau tiek žodynuose, tiek įvairiuose rašytiniuose ir sakytiniuose tekstuose jau seniau fiksuotų priesagos *-uolis*, *-ė* vardažodinių vedinių ir šios darybos naujadarų, galbūt galima būtų kiek pakoreguoti jų kategorinę darybos reikšmę ir teigti, kad iš vardažodžių padaryti priesagos *-uolis*, *-ė* vediniai pavadinami asmenis pagal vidinę ar išorinę, dažnai išskirtinę, ypatybę. (Apie daiktus pavadinančius vedinius, bent jau remiantis negausiais ND pavyzdžiais, to pasakyti negalima). Tokiu atveju minėtųjų *kietuolis*, *-ė*, *madinguolis*, *-ė*, *mandaguolis*, *-ė* ir *reikšminguolis*, *-ė* darybos ir leksinės reikšmės būtų tapčios.

²⁷Be analogiškų mobiliųjų daiktavardžių, pavadinančių asmenis, ND pateikia ir vyriškosios giminės daiktavardį, pavadinantį tam tikrą įmonę ar verslą, *startuolis* ‘naujoviška pelningo ir greitai augančio verslo modelio ieškanti įmonė, dažniausiai susijusi su informacinėmis technologijomis; naujoviškas, į didelį pelną ir greitą augimą orientuotas verslas’, sukurtą angliškam *start-up* pakeisti. Ne tik asmenis, bet ir gyvius, augalus ar daiktus gali žymėti ir vardažodiniai šios priesagos vediniai. Tokių, reiškiančių daiktus, ND užfiksuota tik 3: *išmanuolis* ‘išmanusis telefonas’, *lipšnuolis* ‘lankstaus plastiko glaudžiai prie riešo prilimpanti apyrankė, į kurią įmontuojamas koks nors įtaisas – laikrodis, atmintukas ar pan.’, *plokštuolis* ‘plokščiaekranis skystųjų kristalų televizorius’. Šie vediniai į bendrąją naujųjų asmenų pavadinimų statistiką neįtraukti, tačiau paminėtina, kad visų jų leksinės reikšmės gerokai nutolusios nuo darybos reikšmių ‘kas startuoja’, ‘kas išmanus’, ‘kas lipšnus’, ‘kas plokščias’. Dar pridurtina, kad *lipšnuolis* ND klasifikuojamas kaip nauja žodynuose jau fiksuoto žodžio reikšmė, greičiausiai turint galvoje LKŽ pateikiamą *lipšnuolis*, *-ė* ‘kas lipšnus, meilus’. Tačiau pastarasis yra *substantivum mobile* ir remiasi kita pamatinio būdvardžio reikšme – plg. *lipšnus*, *-i* 1. ‘meilus, malonus, mandagus’; 2. ‘kuris gerai limpa, lipus’ (LKŽe). Taigi naujasis *lipšnuolis* yra ne nauja jau buvusio *lipšnuolis*, *-ė* reikšmė, o jo homonimas, t. y. naujas žodis.

3.3.3. Iš daiktavardžių aptariamąsios priesagos vediniai daromi žymiai rečiau nei iš būdvardžių ir jais dažniau žymimi daiktai nei asmenys, todėl didesnė vedinių dalis turi tik vienos giminės formas (LKG 1, 346, DLKG 117). ND duomenys patvirtintų pirmąją šio teiginio dalį – plg. iš 18 priesagos *-uolis*, *-ė* vardažodinių vedinių vienintelis (t. y. 5 proc.) *nuomonuolis*, *-ė* padarytas iš daiktavardžio. Tačiau jis priklauso *substantiva mobilia* asmenų pavadinimams.

Tai pavienis (Rimantės Kulvinskytės autorinis) naujadaras, ND apibrėžtas ‘kas savo nuomonę pateikia kaip faktą’. Leksinė jo reikšmė akivaizdžiai siauresnė už individualią darybos reikšmę (‘kas turi nuomonę’). Nors semantinės motyvacijos požiūriu šį žodį būtų galima laikyti vertiniu iš anglų k. (plg. jo autorės pateikiamą aiškinimą – *Britai turi tokį gerą žodį „opinionated“, vartojamą apibūdinti žmogui, savo nuomonę pateikiančiam kaip faktą. [...] kaip aš juos vadinu, „nuomonuolių“ [...]*²⁸), tačiau, ypač reikšmės požiūriu, jis nėra toli atitrūkęs nuo anksčiau nagrinėtų būdvardinių šios priesagos vedinių, nuo kurių skiriasi tik pamatinio žodžio kalbos dalimi ir mobilumu.

3.4. *-ėlis*, *-ė*

3.4.1. Tai „pati ryškioji veiksmažodinės ypatybės turėtojų pavadinimų priesaga, savo darumu pralenkianti visas kitas šios rūšies vedinių priesagas“. Jos vediniai paprastai žymi asmenis ir turi menkinamąją reikšmę (LKG 1 318, DLKG 105). ND iš 10 priesagos *-ėlis*, *-ė* veiksmažodinės ypatybės turėtojų pavadinimų 2 įvertinti kaip turintys menkinamąją atspalvį (*nusvaigėlis*, *-ė*, *sustabarėjėlis*, *-ė*), 2 – ironiškąjį (*atsilupėlis*, *-ė*, *sutrikėlis*, *-ė*), 1 – niekinamąjį (*nušalėlis*, *-ė*). Tad neigiamą konotaciją turi tik 50 proc. naujųjų šios priesagos vedinių.

9 iš 10 naujųjų priesagos *-ėlis*, *-ė* asmenų pavadinimų yra naujadarai, 1 (*nušalėlis*, *-ė* ‘agresyvus, ne protu, o brutalia jėga besivadovaujantis jaunuolis’, anot ND pateikiamo vartosenos pavyzdžio, „kuriam „nušalusios smegenys“ – iš pradžių šauda, paskui galvoja“) ND laikomas naują reikšmę įgijusiu žodžiu. Tačiau tai nėra semantinės raidos rezultatas, t. y. nauja šio žodžio reikšmė nėra išsirutuliojusi iš senosios, plg. *nušalėlis*, *-ė* ‘kas nušalęs’: *Leisk nušalėliui sušilti prie pečioko* (LKŽe). Tai yra vertinys iš rusų k. kriminalinio žargonizmo *отморозок*, formaliai sutapęs su LKŽe jau fiksuotu žodžiu.

3.4.2. Gramatikose teigiama, kad šie vediniai paprastai daromi iš priešdėlinių pirminių intranzityvinių veiksmažodžių. ND tokių yra 6: *atsilupėlis*, *-ė*, *nusispjaudėlis*, *-ė*, *nusvaigėlis*, *-ė*, *nušalėlis*, *-ė*, *pritapėlis*, *-ė*, *sutrikėlis*, *-ė*. 1 analoginis darinys (*vykėlis*, *-ė*) pagal *nevykėlis*, *-ė* padarytas iš nepriešdėlinio pirminio veiksmažodžio. Vedinių iš antrinių veiksmažodžių beveik nesidaroma – ND jų pateikia 2: *pagyvenėlis*, *-ė*, *sustabarėjėlis*, *-ė*. Mišriaisiais priešdėliniais veiksmažodžiais remiasi kiek daugiau vedinių – ND toks yra 1, tai *apsiskaitėlis*, *-ė*.

3 naujieji asmenų pavadinimai iš sangrąžinių veiksmažodžių dėsningai yra išlaikę sangrąžos dalelytę (*atsilupėlis*, *-ė*, *nusispjaudėlis*, *-ė*, *apsiskaitėlis*, *-ė*).

Naujuosius priesagos *-ėlis*, *-ė* vedinius darybiškai bene lengviausia susieti su veikiamaisiais būtojo kartinio laiko dalyviais. Tai akivaizdžiai matyti iš ND pateikiamų apibrėžčių²⁹. Išimtį sudaro minėtasis vertinys *nušalėlis*, *-ė* ir okazionalizmas (ND pažymėtas kaip autorinis, pavienis, pavartotas Dariaus Pocevičiaus) *nusispjaudėlis*, *-ė*, apibrėžiamas ‘tas, kuriam į viską nusispjauti’. Formos

²⁸ Tiesa, anglų kalbos žodynuose būdvardis *opinionated* apibrėžiamas iškeliant kiek kitą – užsispyrimo, nenuolaidumo, kategoriškumo – semą: ‘holding stubbornly and often unreasonably to one’s own opinions’ (<https://www.ahdictionary.com/word/search.html?q=opinionated>, žiūrėta 2016 04 12); ‘holding obstinately and unreasonably to one’s own opinions; dogmatic’ (<http://www.collinsdictionary.com/dictionary/english/opinionated>, žiūrėta 2016 04 12); ‘conceitedly assertive and dogmatic in one’s opinions’: *an arrogant and opinionated man* (http://www.oxforddictionaries.com/us/definition/american_english/opinionated, žiūrėta 2016 04 12)

²⁹ Šalia aptariamojo *atsilupėlis*, *-ė* ND dar pateikiami to paties darybos lizdo *atsilupęs* (dalyvis) ir veiksmažodžio abstraktas *atsilupimas*. Pats pradinis (pamatinis) veiksmažodis nefiksuotas. Tai rodytų, kad net ir tuo atveju, jei šiuo metu nėra jo vartosenos (specialiai ieškant būtų nelengva aptikti tarp gausios šio veiksmažodžio vartosenos įprastomis reikšmėmis, plg. *atsilupų padas*, *dažai*, *laminatas* ir t. t.), tačiau sąmonėje jis egzistuoja, galimas daiktas, kaip „atkurtas“ iš dažniau vartojamo dalyvio formos. Kitaip būtų sunku įsivaizduoti abstrakto *atsilupimas* buvimą.

požiūriu ši naujadarų lyg ir reikėtų sieti su *nusispjaudyti*, kuris LKŽe fiksuotas tik reikšme ‘nusikeikti, pasipiktinti’. Siejant su apibrėžtyje vartojamu *nusispjauti* reikėtų tikėtis kitos naujadaro formos – *nusispjovėlis*, –ė. Antra vertus, jei šitaip įvardijamas žmogus, kuriam, sprendžiant iš pateikiamo konteksto, „neimti į plaučius“ yra būdinga, įprasta, tai semantinė (kad ir netiesioginė) sąsaja su kartotiniu veiksmažodžiu *spjaudyti* taip pat gali būti reikšminga. Žinoma, neužmirština, kad „okaziniams dariniams būdingas sąmoningas nutolimas nuo veikiančios darybos sistemos naujesnės išraiškos, didesnio įtaigumo, vaizdingumo ir panašiais sumetimais“ (Urbutis 1978, 278), taigi darybos nesistemiškumas šiuo atveju yra dėsningas.

3.4.3. Pusės asmenis pavadinančių naujažodžių, padarytų su priesaga –ėlis, –ė, leksinės reikšmės sutampa su darybos reikšmėmis – *apsiskaitėlis*, –ė ‘kas daug skaito, yra apsiskaitęs’, *nusvaigėlis*, –ė ‘kas svaičioja; kalba niekus; yra karštai (bet nepagrįstai) įsitikinęs ar susižavėjęs kuo nors’ (plg. ND *svaigti* ‘svaičioti; kalbėti niekus; būti karštai (bet nepagrįstai) įsitikinęs ar susižavėjęs kuo nors’), *pritapėlis*, –ė ‘kas pritapęs, prisitaikęs prie ko nors’ ir kt. Kelių vedinių (20 proc.) leksinės reikšmės yra siauresnės už darybos reikšmes, pvz., *sutrikėlis*, –ė ‘kas turi psichinių sutrikimų’, *pagyvenėlis*, –ė ‘pagyvenęs žmogus’ – plg. darybos reikšmės ‘kas turi sutrikimų’, ‘kas pagyvenęs’. Likusių 30 proc. vedinių leksinių ir darybos reikšmių santykis nėra aiškus dėl neaiškios nefiksuoto pamatinio veiksmažodžio apibrėžties (min. *atsilupėlis*, –ė) ar apskritai santykio su galimu pamatiniu veiksmažodžiu (*vykėlis*, –ė, *nušalėlis*, –ė). Be abejo, negalima daryti rimtų išvadų iš tokių negausių tiriamųjų duomenų, vis dėlto atkreiptinas dėmesys, kad, kaip ir kitų priesagų vedinių atvejais, abejonių dėl leksinių ir darybos reikšmių santykio dažniau kyla susidūrus su analoginiais dariniais, vertiniais ir pan. naujažodžiais. Ypač, jei tai yra pavieniai, autoriniai naujadarai.

3.5. –ikas, –ė

3.5.1. Priesaga –ikas, –ė vartojama veikėjų ar veiksmažodinės ypatybės turėtojų (LKG 1 320–321, DLKG 106) ir vardažodinės ypatybės turėtojų pavadinimams (kai kuriuos jų galima skirti ir prie asmenų pavadinimų pagal profesiją, LKG 1, 356, 363–364, DLKG 121, 123) padaryti. Iš principo galima būtų kalbėti apie dvi homonimines priesagas, nes viena jų būdinga lietuvių kalbos darybai iš veiksmažodžių ir vardažodžių, o kita išskiriama tarptautiniuose žodžiuose, sudarančiuose opozicijas su priesagomis –ika, –ija ar kt. išplėtais (arba neišplėtais) tarptautinių vardažodžių kamienais, plg.: *satyrikas*, –ė : *satyra*; *istorikas*, –ė : *istorija*, *matematikas*, –ė : *matematika*, *fanatikas*, –ė : *fanatizmas*, *fanatiškas*, –ė.

3.5.2. ND tėra vienas lietuviškosios priesagos –ikas¹, –ė vedinys, veikėjo pavadinimas *švietikas*, –ė ‘švietimo sistemos darbuotojas’. Analogiškas vedinys, nurodant į sinonimą *švietėjas*, –a reikšme ‘kas šviečia, lavina, prusina’, LKŽe jau yra fiksuotas iš laikraščio „Tėvynės sargas“ (1901 m.). Greičiausiai ND pateikiama naujoji leksema iš tos pačios veiksmažodžio *šviesti* leksemos dabar pasidaryta iš naujo, prireikus pavadinti būtent švietimo sistemos darbuotoją, o ne siaurėjant reikšmei atsirado iš jau buvusios abstraktesnės leksemos *švietikas*, –ė. Semantiniu aspektu senoji ir naujoji leksemos skiriasi leksinių reikšmių santykiu su darybos reikšme, naujadaro leksinė reikšmė yra siauresnė už darybos reikšmę, o senojo vedinio jos yra tapačios.

3.5.3. Vardažodinės ypatybės turėtojų pavadinimų, padarytų su lietuviškąja priesaga –ikas¹, –ė, kurie ir šiaip nėra gausūs (DLKG 121), tyrimo laikotarpiu ND nebuvo užfiksuota. Rasti 3 tarptautiniai naujažodžiai *antipatikas*, [–ė]³⁰, *epigenetikas*, –ė ir *ortorektikas*, –ė sinchroniniu požiūriu³¹

³⁰ ND fiksuota tik vyriškosios giminės forma, bet kitais atvejais šiame šaltinyje, net neturint moteriškosios giminės formų vartosenos pavyzdžių, analogiškai *substantiva mobilia* pateikiami abiejų giminių formų. Moteriškosios giminės daiktavardžio *antipatikė* formų tyrimo metu interneto vartosenoje nerasta, tačiau apskritai tai nėra naujas žodis, plg. 2001 11 02 vartosenos pavyzdį *Nepriklausomybės nemini jos antipatikai*, *Kalėdų nešvenčia ateistai*, *Naujieji metai nėra*

dėl minėto darybos opozicijų *-ikas²*, *-ė* : *-ija*, *-ikas²*, *-ė* : *-ika* dėsningumo (LKG 1, 363–364, DLKG 123) gali būti laikomi homoniminės priesagos *-ikas²*, *-ė* vediniais, plg. *antipatikas*, *-ė* : *antipatija*, *epigenetikas*, *-ė* : *epigenetika*, *ortorektikas*, *-ė* : *ortoreksija*. Ši opozicija akivaizdi ir iš ND pateikiamų aptariamųjų naujažodžių apibrėžčių: *antipatikas* ‘kas jaučia antipatiją (priešišumą) kam nors, bjaurėjimasi kuo nors’, *epigenetikas*, *-ė* ‘epigenetikos specialistas, *-ė*’, *ortorektikas*, *-ė* ‘kas serga ortoreksija (valgymo sutrikimu, kai fanatiškai atsiribojama nuo kai kurių maisto produktų grupių)’. Dar plg. vieno iš naujažodžių antonimą *simpatikas*, *-ė* : *simpatija³²*. Tokiu atveju (laikant šiuos žodžius priesagos *-ikas²*, *-ė* vediniais) jie priklausytų vardažodinės ypatybės turėtojų pavadinimų (*antipatikas*, *-ė*, *ortorektikas*, *-ė*) ir asmenų pavadinimų pagal profesiją (*epigenetikas*, *-ė*; plg. LKG 1, 410, 363) darybos kategorijoms. Žiūrint istoriškai, šie žodžiai gali būti ne savo kalboje pasidaryti, o ištiesai pasiskolinti³³. Kita vertus, galimi ir abu jų atsiradimo lietuvių kalboje keliai, nelygu, kada ir kokiam kontekste jie pirmaisiais kartais buvo pavartoti – kažkas remdamasis minėtomis žodžių darybos opozicijomis ir pritaikydamas darybos taisykles galėjo juos pasidaryti, o kitas gal atsiminė ir pritaikė išgirdęs (perskaitęs) jį kita kalba.

Visų trijų vardažodinės ypatybės turėtojų pavadinimų leksinės reikšmės yra tapačios jų individualioms darybos reikšmėms.

3.5.4. 8 naujažodžiai turi morfemą *-ik-*, tačiau nėra priesagos *-ikas²*, *-ė* vediniai. Pirmiausia tai grupė analoginių naujadarų *alacholikikas*, *-ė*, *darboholikas*, *-ė*, *energiholikas*, *-ė* ir *kinoholikas*, *-ė*, pasidarytų pagal *alkoholikas*, *-ė* pavyzdį. Tai kontaminaciniai dariniai. Nenorminis skolinys *šopaholikas*, *-ė* kontaminacinis yra ne lietuvių, o skolinančioje kalboje, arba kalboje donorėje³⁴, plg. anglų k. *shopaholic*, from *shop* + *-holic* (<http://www.collinsdictionary.com/dictionary/english/shopaholic>; žiūrėta 2016 04 12)³⁵.

Dar 2 naujadarai, turintys morfemą *-ik-*, atsirado dūrybos būdu. Tai iš tarptautinių sandų padaryti *gastroistorikas*, *-ė* ‘kas tiria maisto gamavimo būdo istoriją’ ir netipiškos lietuvių kalbai darybos pavienis dūrinys *opanalitikas*, *-ė* ‘opozicijos tyrėjas, -a (analitikas) politinėje kovoje’ (:

rimta šventė tikintiesiems (www.xxiamzius.lt/archyvas/xxiamzius/20011102/, žiūrėta 2016 04 04), taigi jų tikrai turėtų būti ir, bent jau sakytinėje kalboje, tikrai yra.

³¹ Plg. analogišką požiūrį į skolintų veiksmažodžių morfologinę adaptaciją ir darybinę interpretaciją: „Tais atvejais, kai skolinantis veiksmažodžius į kalbą yra atėję ir bendrakamieniai vardažodžiai, tarp jų siūloma įžiūrėti sinchroninę darybos opoziciją, nors istoriniu požiūriu darybos veiksmo lietuvių kalboje ir nėra įvykę [...]“. „[...] ne mažiau svarbu išsiaiškinti ir skolinių darybinį statusą bei bendresnį jų vaidmenį visoje derivacinėje sistemoje. Statuso klausimo esmė atrodytų paprasta: kalboje donorėje tie žodžiai gali būti ir paprastieji, ir dariniai, bet kalboje recipientėje šis dalykas lyg ir neturėtų rūpėti [...]. Vis dėlto iš tikrųjų situacija būna sudėtingesnė, mat į kalbą gali būti pasiskolinama ne vienas tą patį kamieną turintis žodis, ir tada, kai vienas jų yra morfologiškai sudėtingesnis, jau galima įžiūrėti sinchroninį darybos ryšį [...]“. Pripažinus esant derivacinę opoziciją, priesaga tampa darybine (Pakerys 2013, 1–2). Dar plg. Urbutis 1978, 248–249.

³² *Simpatikas*, *-ė*, beje, irgi neįtrauktas į DŽ₆, LKŽ_e ar TŽŽ 2013, kol kas nenumatytas traukti ir į BŽ (jo nėra BŽ Antraštyne), nors vartojamas jau senokai – 2007 m. vartosenos pavyzdys: *Nesu nei Brazausko simpatikas, nei Landsbergio antipatikas* (www.alfa.lt/straipsnio-komentarai/150665/?p=3, žiūrėta 2016 04 04). Ši žodį pateikia tik neaiškios kilmės internetinis Žodynas.lt, beje, abiejų giminių formų – *simpatikas*, *-ė*).

³³ Apie žodžių *simpatikas*, *-ė* ir *antipatikas*, *-ė* semantiką ir vartoseną ukrainiečių ir rusų kalbose bei žodynuose – <http://forum.lingvo.ru/actualthread.aspx?tid=128456>, žiūrėta 2016 04 04.

³⁴ Dėl termino žr. Pakerys 2013, 1.

³⁵ Nors manoma, kad „skolinti kitų kalbų kontaminaciniai dariniai gali būti laikomi kontaminaciniais ir lietuvių kalboje, jei bent vienas dėmuo (o dažnai ir abu) yra atpažįstami kaip lietuvių kalboje funkcionuojančių skolinių fragmentai [...]“ (Miliūnaitė 2014, 257–258), vis dėlto *šopaholikas* daugių daugiausia skaidytinas tik morfemiškai, jei baigmuo *-holikas*, *-ė* būtų imtas laikyti sudurtinių žodžių dalimi, kaip kad *-logas*, *-manija* ir pan. – plg. *-logas* [gr. *logos* – kalba; sąvoka; mokslas; mintis; apibrėžimas; santykis] antroji dalis sudurt. žodžių, reiškiančių žmogų, tiriantį kurią nors mokslo šaką, arba reiškiančių sąsają su kalba, žodžiu; *-mānija* [gr. *mania* – beprotybė, aistra, potraukis], antroji sudurtinių žodžių dalis, rodanti jų sąsają su meile, dideliu pomėgiu, liguistu potraukiu kam nors, pvz., *narkomanija* (TŽŽ 2013). Tačiau kilmės požiūriu *šopaholikas*, *-ė* priklauso skoliniam, o ne dariniams, kuriems, kad ir su išlygom (Urbutis 1978, 275), priskiriami okaziniai, kontaminaciniai dariniai. „Nagrinėjama žodį tik tada galima laikyti dariniu, kai jis įeina į darybos opoziciją su savo pamatu“ (Urbutis 1978, 66), *šopaholikas*, *-ė* lietuvių kalboje darybos pamato neturi.

opo(zicija) + analitikas, -ė). Šią morfemą turi ir skolinys, t. y. ištiesai pasiskolintas angliškas dūrinys, *euroskėptikas, -ė*, plg. *euroscptic* ‘a person who is opposed to increasing the powers of the European Union’ (http://www.oxforddictionaries.com/us/definition/american_english/euroskptic, žiūrėta 2016 08 12)³⁶.

Naujadarų *gastroistorikas, -ė* ir *opoanalitikas, -ė* leksinės reikšmės sutampa su jų darybos reikšmėmis. Pastarojo apibrėžtyje minima ‘politikos’ sema nėra papildoma, konkretinanti, siaurinanti darybos reikšmę, ji jau yra ‘opozicijos’ semoje, nes naujadaras remiasi būtent politinę opoziciją reiškiančia leksema, o ne, pvz., šia – 3. *astr.* ‘planetos buvimas arčiausiai prie Žemės’ (DŽ₆). Ko gero, tą patį (kad leksinės ir darybos reikšmės sutampa) galima pasakyti ir apie 4 minėtus kontaminacinius darinius su baigmeniu *-holikas, -ė*. Matyti, kad tokių darinių vis pasidaroma naujų, taigi lietuvių kalboje jau esama darybos su šiuo nelietuvišku dėmeniu. Tokiu atveju, galima kalbėti ir apie jų darybos reikšmę. Skolinių (*šopaholikas, -ė, euroskėptikas, -ė*) atveju leksinių ir darybos reikšmių santykio klausimas nesvarstytinas, nes šie žodžiai nėra lietuvių kalbos dariniai, nesudaro joje darybos opozicijų ir darybos reikšmės neturi³⁷.

3.6. -ūnas, -ė

3.6.1. ND pateikia 6 priesagos *-ūnas, -ė* vedinius arba šią morfemą ankstesnėse darybos pakopose įgijusius daiktavardžius³⁸. Vienas jų nepriklauso tiriamajai leksikai, nes žymi ne asmenį, o daiktą – tai pavienis autorinis G. Beresnevičiaus naujadaras *vaizdasklaidūnas* (juokaujamasis televizoriaus pavadinimas), mišrios darybos, kompozicijos-sufiksacijos (Urbutis 1978, 290), padarinys. *Europašaipūnas, -ė* yra ne aptariamasis priesagos vedinys, o dūrinys (*euro- + pašaipūnas, -ė*)³⁹, taigi ši priesaga nėra jo darybos afiksas. Likę 4 naujadarai yra priesagos *-ūnas, -ė* vediniai: 1 (*gydūnas, -ė*) – veikėjo pavadinimas, 2 (*valdžiūnas, -ė, žvaigždūnas*) – vardažodinės ypatybės turėtojų pavadinimai, 1 (*seimūnas, -ė*) – asmens pavadinimas pagal profesiją. Asmenų pavadinimai pagal profesiją ne visada laikomi tikra darybos kategorija, nes ši klasė lyg ir labiau orientuota į leksinę vedinių reikšmę (Urbutis 1978, 281). Taigi naujadarą *seimūnas, -ė* galima laikyti ir vardažodinės ypatybės turėtojo pavadinimu, dar turint galvoje, kad su priesaga *-ūnas* asmenų pavadinimai pagal profesiją daromi labai retai ir bendrinėje kalboje paprastai yra suvokiami kaip archaizmai ar tarmybės (LKG 1, 409).

Duomenų rimtoms išvadoms labai mažai, bet atkreiptinas dėmesys, kad visi vardažodiniai šios priesagos vediniai ND yra padaryti iš daiktavardžių, o gramatikose apibendrinta, kad vardažodinės ypatybės turėtojų pavadinimai su priesaga *-ūnas, -ė* žymiai dažniau daromi iš būdvardžių (LKG 1, 350, DLKG 118). Taip pat, kalbant apie vedinius iš veiksmazodžių,

³⁶Keletas žodžių apie 4 nenorminius asmenų pavadinimus, kurie turi baigmenį *-ikas*, bet nei darybiškai, nei morfemiškai nepriklauso tiriamajai leksikai. Tai iš rusų kalbos atėję *adrenalinščikas, -ė, konjunkturščikas, -ė, piarščikas, -ė* ir *vatnikas*. Pastarasis ND pateikiamas tik vyriškosios giminės, tačiau interneto vartoseną rodo, kad tai *substantivum mobile*: *Štai dar viena vatnikė iš Klaipėdos [...] Gal ir jai pasidarė darbas nemielas, kad sėdi vatnikų puslapiuose?* (<https://www.facebook.com/Pedsekiai/photos/pcb.941877322557201/941875142557419/?type=3&theater>, žiūrėta 2016 04 13). Be to, rusų kalboje šis žodis gal ir remiasi šimtasiūlės, vatinuko pavadinimu *ватник*, bet į lietuvių kalbą jis, be abejo, atėjo jau reikšdamas asmenį, taigi kildintinas iš žodžio, reiškiančio tamsuolį, pseudopatriotą rusą, o ne drabužį, kaip kad kildinama ND. Trys pirmieji žodžiai irgi ištiesai pasiskolinti iš rusų kalbos, kurioje yra pasidaryti su priesaga *-ščik* (HC3; <https://ru.wiktionary.org/wiki/%D0%BF%D0%B8%D0%B0%D1%80%D1%89%D0%B8%D0%BA>; http://udarenieru.ru/index.php?word=on&morph_word=%D0%BA%D0%BE%D0%BD%D1%8A%D1%8E%D0%BD%D0%BA%D1%82%D1%83%D1%80%D1%89%D0%B8%D0%BA, žiūrėta 2016 07 19). ND *adrenalinščikas, -ė* ir *piarščikas, -ė* laikomi naujadarais.

³⁷Todėl į statistinius 3-ios lentelės duomenis jie neįtraukti.

³⁸Neoficialiajai kalbai būdingas *balerūnas* ‘baleto šokėjas’ yra skolinys (plg. rus. балерун). ND jo vartosenos pavyzdžiai fiksuoti nuo 2003 m., bet šis žodis gerokai senesnis, šnekamojoje kalboje tikrai vartotas bent jau paskutiniaisiais XX a. dešimtmečiais.

³⁹*euro-* ‘pirmoji sudurt. žodžių dalis, reiškianti jų reikšmės sąsają su Europa, ypač su Europos Sąjunga arba Europos Ekonominė Bendrija’ (TŽŽ 2013).

gramatikose pažymėta, kad kone visi šie vediniai yra dažniausiai neigiamos veiksmožodinės ypatybės turėtojų pavadinimai, kaip veikėjo pavadinimą išskiriant gal tik žodį *lakūnas*, *-ė* (LKG 1, 322, DLKG 117). ND *gydūnas*, *-ė* (kurį su išlyga galima būtų laikyti veikėjo pavadinimu) stilistiškai yra neutralus, o vardažodiniai vediniai pažymėti kaip turintys menkinamąjį (*valdžiūnas*) ar ironišką (*žvaigždūnas*) stilistinį atspalvį arba pastebima, kad pavadinimas „kartais kiek kandokas“ (*seimūnas*, *-ė*).

3.6.2. Visi šios priesagos asmenų pavadinimai yra naujadarai, įgijusių naujas reikšmes žodžių neužfiksuota. Naujadaru laikytinas ir ND pagal rūšį neklasifikuotas *valdžiūnas*, forma sutapęs su LKŽe jau fiksuotu žodžiu, matyt, naujai padarytas pagal žodžio *seimūnas* analogiją. Atkreiptinas dėmesys, kad ND jis fiksuotas tik vyriškosios giminės forma (plg. DLKG 107, 118 – priesagos *-ūnas*, *-ė* vediniai, žymintys asmenis, paprastai būna abiejų giminių). Google paieškos sistema rado ir vieną moteriškos formos pavartojimo atvejį: „*Tada savo ranka parašykite paaiškinimą „Sodros“ direktoriui, kad tokios ir tokios įmonės ar parduotuvės jau neliko – gal ir gausit pažymą. Paskambinsim... – atlyžo valdžiūnė* (2005 m.)⁴⁰. Ji rodytų, kad šis žodis vis dėlto yra *substantivum mobile* (plg. Simono Daukanto *valdžiūnas* ‘valdovas’ (LKŽe) yra vyriškosios giminės daiktavardis) ir moteriškosios giminės forma taip pat turėtų būti rodoma ND. Tik vyriškosios giminės daiktavardis *žvaigždūnas* semantiškai kitoks ir negali būti – **žvaigždūnė* ‘žvaigždės (įžymybės) moters’ reikšme nevertojamas, nes tam yra pamatinis *žvaigždūno* žodis *žvaigždė*. Aptariamasis vedinys pavadina vyrus. Kas kita yra apibendrinta (turint galvoje žmones apskritai, tiek vyrus, tiek moteris) šio daiktavardžio vartoseną: *Neretai mūsų žvaigždūnai dūsauja: nei kur nueisi, nei pasisuksi, nei su nauju draugu pasirodysi – visur esi stebimas aukštuomenės gyvenimą akylai sekančių fotografų*⁴¹.

3.6.3. Kalbant apie leksinių ir darybos reikšmių santykį, galima teigti, kad *valdžiūno* ir *žvaigždūno* atvejais jos sutampa, o *gydūno*, *-ės* ir *seimūno*, *-ės* leksinės reikšmės yra siauresnės už darybos reikšmes. *Gydūnas*, *-ė* individuali darybos reikšmė yra ‘kas gydo’, o leksinė ND apibrėžiama ‘netradicinės medicinos praktikuotojas, *-a*, įsitikinęs, kad gydo savo bioenergija, ir operuojantis plikomis rankomis’. Apibrėžimų, žinoma, gali būti įvairių, tačiau akivaizdu, kad *gydūnu*, *-e* pavadintas ne šiaip gydantis asmuo, o praktikuojantis netradicinę mediciną, gydantis savo bioenergija ir operuojantis be medicinos įrangos (plg. anglų k. *healer*). Vedinio *seimūnas*, *-ė* darybos reikšmę siaurina tai, kad šiuo naujadaru vadinami tik Seimo nariai, t. y. tautos išrinkti politikai, o ne šiaip Seime dirbantys ar kitaip su juo susiję žmonės (pvz., kanceliarijos darbuotojai, Seimo narių padėjėjai, vairuotojai ir pan.). Šį vedinį laikant asmens pavadinimu pagal profesiją, jo leksinė reikšmė būtų mažiau nutolusi nuo darybos reikšmės ‘kieno profesija susijusi su Seimu’, nei tuo atveju, jei *seimūnas*, *-ė* būtų priskiriamas vardažodinės ypatybės turėtojų pavadinimams ir turėtų darybos reikšmę ‘kas susijęs su Seimu’.

3.7. *-ėjas*, *-a*

3.7.1. Naujažodžių, pasidarytų su „viena tipiškesnių ir dariausių veikėjų pavadinimų priesagų“ (LKG 1, 319–320, DLKG 106) *-ėjas*, *-a*, ND užfiksuota viso labo 2⁴²: *apipirkėjas*, *-a* ‘stilistas, padedantis klientui apsipirkti’ ir *būvėjas*, *-a* ‘tas, kuris tiesiog būna’. Pastarasis pavienis (situacinis) naujadaras dėl ilgojo balsio šaknyje nėra visai dėsningos darybos (nes šios priesagos vediniai remiasi būtojo kartinio laiko kamienais), matyt, todėl laikomas, ne naują reikšmę įgijusiu, o naujai pasidarytu žodžiu, plg. LKŽe fiksuotąjį dėsningą *buvėjas*, *-a* ‘kas yra kur buvęs’.

⁴⁰ <http://klaipeda.diena.lt/dienrastis/kita/kur-kalbama-apie-pinigus,-ten-nekalbama-apie-sazines-sviesa.-135652#ixzz45MblDadP>, žiūrėta 2016 04 09.

⁴¹ http://www.efoto.lt/fotografu_pristatymai/garsenybes_andrius_mamontovas, žiūrėta 2016 04 09.

⁴² ND pateikia vieną netaisyklingą šios priesagos vedinį – prietaiso su įmontuotu magnetu, padedančiu lengviau atidaryti ir uždaryti duris, pavadinimą *pritraukėjas*.

Pirmojo vedinio leksinė reikšmė yra siauresnė už jo darybos reikšmę ‘kas apiperka’, antrojo jos sutampa (plg. ‘kas būna’).

3.7.2. Dar vienas netipiškos (dėl nutrupėjusio pirmojo dėmens) darybos pavienis naujadaras *opotyrėjas*, *-a* ‘opozicijos tyrėjas, *-a* politinėje kovoje’ yra sudurtas iš daiktavardžių *opozicija* ir *tyrėjas*, *-a*, taigi priesaga *-ėjas*, *-a* šiuo atveju buvo darybos afiksas ankstesnėje darybos pakopoje. Jo leksinė ir darybos reikšmės irgi yra tapačios. Dėl *opotyrėjas*, *-a* leksinės ir darybos reikšmių tapatumo dar žr. dūrinio *opoanalitikas*, *-ė* semantikos aiškinimą 3.5.4 sk.).

4. Tyrimo rezultatų apibendrinimas

4.1. Naujieji asmenų pavadinimai darybos atžvilgiu (žr. 1-ąją lentelę)

1 lentelė. Naujieji asmenų pavadinimai darybos atžvilgiu

Priesaga	Darybos afiksas (priesag. vediniai)			Morfema	Iš viso asmenų pavadinimų	
	žodžiai	leksemos			žodžiai	leksemos
		abs.	%			
-ininkas, -ė	69	74	49	12	81	86
-tojas, -a	34	35	23,2		34	35
-uolis, -ė	22	22	14,6		22	22
-ėlis, -ė	10	10	6,6		10	10
-ikas¹, -ė	1	1	0,7		1	1
-ikas², -ė	3	3	2	8	11	11
-ūnas, -ė	4	4	2,6		4	4
-ėjas, -a	2	2	1,3	1	3	3
Iš viso	145	151	100	21	166	172

Nagrinėti 8 priesagų (*-tojas, -a, -ėjas, -a, -ikas¹, -ė, -ikas², -ė, -ininkas, -ė, -ėlis, -ė, -ūnas, -ė* ir *-uolis, -ė*) vediniai. Šios priesagos yra labai nevienodo darumo. Prie darijų skirtinos *-ininkas, -ė, -tojas, -a, -uolis, -ė*, kurių vedinių ND 2016 m. liepos mėn. buvo atitinkamai 69 (arba 74 leksemos, nes keli vediniai yra keliareikšmiai), 34 (35 leksemos) ir 22, t. y. apie 49, 23 ir 15 proc. visų tirtų vedinių. Plg. minėtose gramatikose viena tipiškiausių ir dariausių laikomos veikėjų pavadinimų priesagos *-ėjas, -a* būta viso labo 2 vedinių, neskaičiuojant netaisyklingos darybos įrankio pavadinimo.

Dar 21 žodis nėra minėtų darybos afiksų vedinys, bet turi atitinkamas morfemas – yra buvęs jų vedinys ankstesnėse darybos pakopose ir pan. Tai dūriniai, žodžiai su tarptautiniais priešdėliais ir sandais (*gastroistorikas, -ė, antiskalūnininkas, -ė*), mišrios darybos dariniai, priesagų vediniai iš žodžių junginių (*antraeilininkas, -ė, daugiamandininkas, -ė, paobelininkas, -ė, liberalsąjūdininkas, -ė* ir kt.), kontaminaciniai, analoginiai dariniai (*darboholikas, -ė, kinoholikas, -ė* ir kt.). Jie tyrimo metu taip pat nepalikti be dėmesio, nagrinėtas jų leksinių ir darybos reikšmių santykis ir kt. Pastebėta, kad priesaga *-ininkas, -ė* gerokai dažniau nei kitos pasitelkiama darantis mišrios darybos (kompozicijos–sufiksacijos) darinius. Tačiau konstatuoti tokį dabartinės lietuvių kalbos žodžių darybos polinkį būtų galima tik ištyrus visus ND pateikiamus asmenų pavadinimus. Juolab, kad šios priesagos dariniai sudarė apie pusę visos tirtos leksikos.

Galima daryti prielaidą, kad dabar naujadarai paprasčiau daromi iš sudėtingesnės morfeminės sudėties pamatinių žodžių. Pvz., beveik visai nėra seniau fiksuotų priesagos *-ėlis, -ė* vedinių iš antrinių veiksmažodžių (DLKG 105), o ND tokie veiksmažodinės ypatybės turėtojų pavadinimai yra 2 iš 10-ies: *pagyvenėlis, -ė, sustabarėjėlis, -ė*. Sudėtingiausia morfeminė sudėtis yra priesagos

-ininkas, *-ė* vedinių, nes jie daromi iš sudurtinių, priešdėlinių, kelias priesagas turinčių ir pan. pamatinių daiktavardžių.

4.2. Naujadarai ir naujas reikšmes įgiję žodžiai

Minėta (1 sk.), kad ND pateikiami ne tik naujažodžiai (naujadarai, skoliniai), bet ir naujos jau fiksuotų žodžių reikšmės, ir kad ND šių reiškinų klasifikacijos kriterijus iš esmės yra formalus – žodžiai laikomi įgijusiais naują reikšmę, jei jie yra fiksuoti atraminiuose leidiniuose. Tiesa, šio kriterijaus ne visada nuosekliai laikomasi, pvz., *apšildytojas*, *-a* ‘emociškai parengiantis publiką pagrindinio atlikėjo pasirodymui’ laikomas naujadaru, o *nutekintojas*, *-a* ‘kas slaptai (nelegaliai) perduoda konfidencialią informaciją’ – naują reikšmę įgijusiu žodžiu, nors atraminiuose ND šaltiniuose nėra nei vieno, nei kito. Kartais nuodugniau patyrinėjus naujažodžio kilmę, semantiką, ryšius su pamatiniu žodžiu ir pastarojo semantinę struktūrą, atitikmenis kitose kalbose ir kt. paaiškėja, kad leksema, ND klasifikuota kaip nauja žodžio reikšmė, iš tiesų yra naujai pasidarytas žodis, kuris remiasi kita, nei jau fiksuotas vedinys, to paties pamatinio žodžio reikšme (pvz., minėtieji *nutekintojas*, *-a*, *apšildytojas*, *-a*). Pasitaiko, kad naujažodis yra jau fiksuoto žodžio homonimas, o ne nauja reikšmė (pvz., *garbuolis*, *-ė* ‘kas laikomas garbingu’, *antraeilininkas*, *-ė* ‘važiuojantis antrąja kelio juosta, kai pirmoji yra laisva’). Susidūrus su tokiais perkvalifikavimo atvejais, šiame tyrime naujomis reikšmėmis laikyti tik semantinės raidos rezultatai, pvz., naujos perkeltinės reikšmės, semantiniai naujadarai, ir vertiniai, kurių tik morfemos yra lietuviškos, o semantinė motyvacija yra pasiskolinta (pvz., *iešmininkas*, *-ė*, *tekstilninkas*, *-ė*). Nustačius naują darybos opoziciją ir prisimenant, kad darant naują žodį, semantiškai remiamasi ne visa semantine pamatinio žodžio struktūra, ne visomis jo reikšmėmis, o viena kuria leksema (Urbutis 1978, 153, 155), laikyta, kad naujas reiškinys yra žodžių darybos padarinys.

Laikantis šių naujų žodžių ir naujų reikšmių skyrimo principų nustatyta, kad tik 5,5 proc. nagrinėtų asmenų pavadinimų yra naujos jau fiksuotų žodžių reikšmės, daugiausia tokių pasitaikė tarp priesagos *-tojas*, *-a* vedinių (4 žodžiai, arba 11,4 proc. visų šios priesagos vedinių). Taip pat naujas reikšmes yra įgiję 4 (4,7 proc.) priesagos *-ininkas*, *-ė* vediniai ir 1 (10 proc.) priesagos *-ėlis*, *-ė* vedinys. Likusių priesagų (*-uolis*, *-ė*, *-ikas¹*, *-ė*, *-ikas²*, *-ė*, *-ūnas*, *-ė* ir *-ėjas*, *-a*) naujieji asmenų pavadinimai 100-tu proc. yra žodžių darybos, o ne semantinės raidos rezultatas.

Absoliuti dauguma (94,5 proc.) nagrinėtų asmenų pavadinimų yra naujadarai. Tokie atvejai, kai vediniai laikytini naujadarais, nes jie yra padaryti iš naujas reikšmes įgijusių pamatinių žodžių, t. y. iš naujų jau fiksuoto pamatinio žodžio leksemų, užfiksuoti tik tarp priesagos *-tojas*, *-a* vedinių. Tai yra labai reguliarus ir produktyvus žodžių darybos tipas, tokiems tipams būdingi potencialiai dariniai (plg. Urbutis 1978, 269, 271), tad natūralu tikėtis, kad atsiradus naujai antrinio transpozicinio veiksmožodžio reikšmei šalia kaip potencialinis atsiranda veikėjo pavadinimas. Kitų nagrinėtų priesagų vediniai naujas reikšmes dažniau įgauna semantinės raidos keliu, t. y. viena vedinio reikšmė išsirutulioja iš kitos reikšmės.

4.3. Naujieji asmenų pavadinimai pagal darybos kategorijas (žr. 2-ąją lentelę)

2 lentelė. Naujieji asmenų pavadinimai pagal darybos kategorijas

Vediniai (leksemos)	N _{Ag}			N _{Att}			NP			Iš viso
	abs.	% ¹	% ²	abs.	% ¹	% ²	abs.	% ¹	% ²	
<i>-ininkas</i> , <i>-ė</i>	–	–	–	26	54,2	35,1	48	96	64,9	74
<i>-tojas</i> , <i>-a</i>	35	66	100	x	x	x	x	x	x	35
<i>-uolis</i> , <i>-ė</i>	4	7,5	18,1	18	37,5	81,8	x	x	x	22
<i>-ėlis</i> , <i>-ė</i>	10	18,9	100	–	–	–	x	x	x	10
<i>-ikas¹</i> , <i>-ė</i>	1	1,9	100	–	–	–	x	x	x	1
<i>-ikas²</i> , <i>-ė</i>	x	x	x	2	4,2	66,7	1	2	33,3	3
<i>-ūnas</i> , <i>-ė</i>	1	1,9	25	2	4,2	50	1	2	25	4

Vediniai (leksemos)	N _{Ag}			N _{Att}			NP			Iš viso
	abs.	% ¹	% ²	abs.	% ¹	% ²	abs.	% ¹	% ²	
-ėjas, -a	2	3,8	100	x	x	x	x	x	x	2
Iš viso	abs.	53	35,1	48	31,8		50	33,1		151
	% ¹		100		100			100		
	% ²			100		100			100	

(Sutartinis žymėjimas: %¹ – visų aptariamiosios darybos kategorijos vedinių;
%² – visų aptariamiosios priesagos vedinių; x – nebūdinga; – – nėra duomenų.)

Naujieji asmenų pavadinimai, padaryti su priesagomis *-tojas, -a, -ėjas, -a, -ikas, -ė, -ininkas, -ė, -ėlis, -ė, -ūnas, -ė* ir *-uolis, -ė*, yra 3-jų darybos kategorijų: veikėjų ir veiksmožinės ypatybės turėtojų (53 naujadarai, arba 35,1 proc. visų vedinių), vardažodinės ypatybės turėtojų (48, arba 31,8 proc.) ir asmenų pavadinimų pagal profesiją (50, arba 33,1 proc.). Absoliuti dauguma pastarųjų (96 proc.) yra padaryti su priesaga *-ininkas, -ė*. Tačiau ND visai nėra su šia priesaga padarytų veikėjų ar veiksmožinės ypatybės turėtojų pavadinimų, ir tai neturėtų stebinti, nes tokia daryba ir šiaip yra reta (DLKG 110). Tas pats pasakytina apie vardažodinės ypatybės turėtojų pavadinimus, padarytus su priesagomis *-ėlis, -ė* ir *-ikas¹, -ė*, – jie taip pat nedažni (DLKG 119, 121) ir ND taip pat neužfiksuoti. Priesagos *-ūnas, -ė* pateikiama vos po vieną kitą vedinį, tačiau jų yra visų trijų darybos kategorijų (jei dažnai vartojamą daiktavardį *seimūnas, -ė* laikysime asmens pavadinimu pagal profesiją, nors pastarieji su šia priesaga daromi labai retai ir bendrinėje kalboje suvokiami kaip archaizmai ar tarmybės).

4.4. Leksinių ir darybos reikšmių santykis (žr. 3-ąją lentelę)

3 lentelė. Leksinių ir darybos reikšmių santykis

Vediniai (leksemos)	LR=DR			LR<DR			LR?DR			Iš viso
	abs.	% ¹	% ²	abs.	% ¹	% ²	abs.	% ¹	% ²	
-ininkas, -ė	62	54,9	72,1	20	47,6	23,3	4	26,7	4,7	86
-tojas, -a	23	20,3	65,7	4	9,5	11,4	8	53,3	22,9	35
-uolis, -ė	10	8,8	45,5	12	28,6	54,5	–	–	–	22
-ėlis, -ė	5	4,4	50	2	4,8	20	3	20	30	10
-ikas ¹ , -ė	–	–	–	1	2,4	100	–	–	–	1
-ikas ² , -ė	9	8	100	–	–	–	–	–	–	9*
-ūnas, -ė	2	1,8	50	2	4,8	50	–	–	–	4
-ėjas, -a	2	1,8	66,7	1	2,4	33,3	–	–	–	3
Iš viso	abs.	113	66,5	42	24,7		15	8,8		170
	% ¹		100		100			100		
	% ²			100		100			100	

(Sutartinis žymėjimas: LR – leksinė reikšmė; DR – darybos reikšmė; = – sutampa; < – siauresnė už; ? – neaiškus santykis; %¹ – visų aptariamojo santykio leksemų; %² – visų aptariamiosios priesagos vedinių leksemų.)

Pirmiausia pasakytina, kad tokio uždavinio išsikėlimas ir jo nagrinėjimas pasiteisino. Šis santykis svarbus ne tik vienokios ar kitokios darybos darinių leksikalizacijos laipsniui suvokti. Jį reikia turėti galvoje ir kuriant naujažodžių apibrėžtis. Dar svarbiau, kad juo galima remtis aiškinantis naujadarų semantinę struktūrą ir skiriant pastarojo reikšmes. Tai teorinės prielaidos ir ateities tyrimų gairės, o jau atlikto tyrimo metu išsiaiškinti šie dalykai.

1. Didžiosios dalies (66,5 proc.) nagrinėtų vedinių leksinės reikšmės sutampa su jų darybos reikšmėmis, pvz.: *gintarautojas, -a* ‘gintaro rinkėjas’ (darybos reikšmė ‘kas renka gintarą’), *dekupažininkas, -ė* ‘kas užsiima dekupažu’, *apsiskaitėlis, -ė* ‘kas daug skaito, yra apsiskaitęs’,

valdžiūnas ‘valdžioje esantis žmogus’, *išlaiduolis*, *-ė* ‘kas išlaidauja’ ir kt. Prie tokių priskirtina ir dalis gana išsamiai aprašomuoju būdu apibrėžiamų naujažodžių, į kurių apibrėžtis praktiškai perkeliama visa informacija iš pamatinių žodžių apibrėžties. Pvz.: *batautojas*, *-a* ‘kas batauja, t. y. ieško pamestų, nebenešiojamų batų ir kolekcionuoja jų nuotraukas (vieno žaismingo internetinio judėjimo dalyvis)’, *nutekintojas*, *-a* ‘kas slaptai (nelegaliai) perduoda konfidencialią informaciją’, plg. *batauti* ‘ieškoti pamestų, nebenešiojamų batų ir kolekcionuoti jų nuotraukas (žaismingas vieno internetinio judėjimo pomėgis)’, *nutekinti* ‘slaptai, nelegaliai perduoti (paprastai kalbant apie konfidencialią informaciją)’. Tokiu leksinių ir darybos reikšmių santykiu daugiausia pasižymi priesagų *-ininkas*, *-ė* ir *-tojas*, *-a* vediniai. Maždaug ketvirtadalio (24,7 proc.) naujųjų asmenų pavadinimų leksinės reikšmės yra siauresnės už jų darybos reikšmes, pvz., *apipirkėjas*, *-a* ‘stilistas, padedantis klientui apsipirkti’ (darybos reikšmė – ‘kas apiperka’), *tildytojas*, *-a* ‘specialiai samdomas žmogus nakties triukšmadariams mieste slopinti’ (darybos reikšmė – ‘kas tildo’), *perpusininkas*, *-ė* ‘kas dalijasi gėrimo butelį perpus’ (darybos reikšmė siaurinančios semos – ‘gėrimo butelis’), *gydūnas*, *-ė* ‘netradicinės medicinos praktikuotojas, *-a*, įsitikinęs, kad gydo savo bioenergija, ir operuojantis plikomis rankomis’ ir *gyduolis*, *-ė* ‘kas gydo liaudiškosios ar netradicinės medicinos priemonėmis (žolelėmis, užkalbėjimais, meditacija, bioenergija ir pan.)’ (abiejų darybos reikšmė – ‘kas gydo’) ir kt. Regis, kad toks leksinių ir darybos reikšmių santykis būdingesnis priesagų *-uolis*, *-ė*, *-ūnas*, *-ė* vediniams, tačiau tai tėra prielaida, nes jų tirta gerokai mažiau nei anksčiau minėtų priesagų *-ininkas*, *-ė* ar *-tojas*, *-a* vedinių. Tokių atvejų, kad leksinė reikšmė būtų platesnė už darybos reikšmę (plg. *rankšluostis* ‘pailgas, siauras audeklo gabalas rankoms, veidui šluostyti’ (DŽ₆; iš esmės ir šią apibrėžtį reikėtų formuluoti siauriau, nes rankšluosčiais šluostomos ir kojos, kūnas, be to, dabar jų yrair popierinių) ir jo darybos reikšmę ‘tai, kuo šluostomos rankos’) šio tyrimo metu nerasta. Likę maždaug 9 proc. leksinių ir darybos reikšmių santykio atvejai (pvz., *katastrofuotojas*, *-a* ‘kas perdėtai suvokia visur esant katastrofų grėsmę’, *rašytojautojas*, *-a* ‘rašytojas, kuriantis menkaverčio turinio ir išliekamosios vertės neturinčią, bet populiarią, masine vadinamą, literatūrą’) kelia abejonių – dažniausiai dėl neaiškios pamatinių žodžių (taip pat naujažodžių, bet ND nepateikiamų) semantikos. Daugiau kaip pusė šių atvejų yra priesagos *-tojas*, *-a* vediniai.

2. Vertiniai (pvz., *tekstilininkas*, *-ė*, *iešmininkas*, *-ė*, *kratytojas*, *-a*) leksikos ir darybos reikšmių atžvilgiu šio bandomojo tyrimo metu nevertinti (priskirti prie abejotinių). Daugiau ir įvairesnių duomenų reikia ne tik išsamiai jų analizei, bet ir siekiant atsakyti į esminį klausimą – ar vertinių atveju leksinių ir darybos reikšmių santykio klausimas apskritai keltinas, nes viena vertus, jų semantinė motyvacija yra skolinta, kita vertus – jų darybos struktūra kartais visiškai atitinka lietuvių kalbos žodžių darybos dėsnius (Jakaitienė 2009, 208–029).

3. Okazinių (pavienių, autorinių) naujadarų (*nuomonuolis*, *-ė*, *perpusininkas*, *-ė* ir kt.), pasirinktoje tirti leksikoje taip pat buvo mažokai išsamiam nagrinėjimui ir pagrįstoms išvadoms. Pasakytina tik tiek, kad jų atveju leksinė reikšmė dažniausiai dėsningai ir iš karto yra siauresnė už individualią darybos reikšmę, nes tokie naujadarai, daugiau ar mažiau laikantis tam tikro darybos modelio, kuriami konkrečiai realijai pavadinti ir jų leksinėje reikšmėje iš karto yra esminių semų, nebūdingų, perteklinių jų darybos reikšmei. Šis kelias atvirkščias tam, kai leksinės reikšmės konkretėdamos, specializuodamosis išsirutulioja iš pirminės, darybos reikšmei prilygstančios, leksinės reikšmės.

4. Leksinių ir darybos reikšmių santykį sudėtingiau nustatyti tais atvejais, kai vedinys nėra tipiškas tam tikros darybos kategorijos atstovas. Nemažai tokių vardažodinės ypatybės turėtojų pavadinimų, savaip, individualiai santykiaujančių su pamatiniais daiktavardžiais, yra sudaroma su priesaga *-ininkas*, *-ė*.

5. Kai kurie ND naujadarai leidžia daryti prielaidą, kad būdvardiniai priesagos *-uolis*, *-ė* vediniai gali žymėti asmenis pagal išskirtinę, o ne šiaip vidinę ar išorinę vardažodinę ypatybę. Šiai hipotezei patvirtinti ar paneigti reikėtų išsamiai ištirti ne tik nagrinėtų naujadarų (*kietuolis*, *-ė*, *mandinguolis*, *-ė*, *mandaguolis*, *-ė* ir *reikšminguolis*, *-ė*) vartoseną, bet ir jau seniau leksikografiniuose šaltiniuose bei įvairiuose rašytiniuose ir sakytiniuose šaltiniuose fiksuotų vedinių apibrėžtis ir vartoseną.

Baigiamosios pastabos

1. Tyrimo būta tik bandomojo, juo siekta daugiau išsiaiškinti tolimesnių tyrimų gaires ir perspektyvas nei išsamiai ištirti naujuosius asmenų pavadinimus. Kalbant apie pastarąjį siekį aišku, kad ateityje tyrimą reikėtų išplėsti ir išnagrinėti likusius ND asmenų pavadinimus, padarytus su kitais darybos afiksais. Jų galėtų būti apie 45–50 – apie 30 priesagų, su kuriomis daromi veikėjų ir veiksmožinės ypatybės turėtojų pavadinimai ir apie 20 tokių, su kuriomis daromi vardažodinės ypatybės turėtojų pavadinimai (neskaičiuojant tarptautinių). Tai teorinės prielaidos, pagrįstos gramatikų duomenimis. Iš esmės tyrimai turėtų būtų vykdomi priešinga kryptimi, atskaitos tašku laikant ND duomenų visumą. Tačiau tam visi jo naujažodžiai turėtų būti bent jau suskaidyti morfemiškai, jei ne kiekvienas išnagrinėtas darybiškai. Kol kas ND duomenų bazė tokių galimybių nesuteikia. Duomenų rinkimas iš ND pagal žodžio baigmenį parodo keletą įdomių papildomų tyrimo krypčių (leidžia sugretinti tam tikrų priesagų vedinius ir kitokius darinius, turinčius atitinkamą priesagą tik kaip morfemą, o ne darybos afiksą, ar net ne morfemą), bet atitraukia nuo esminių struktūrinių dabartinės žodžių darybos būklės ir raidos tyrimų.

2. Atliekant viso ND naujažodžių morfeminę skaidą ir darybinę analizę reikėtų iš karto pagalvoti ir apie morfeminių modelių fiksavimą. Tai labai palengvintų tolimesnius tyrimus ir tvirtai paremtų (arba atmestų) prielaidą, kad naujažodžių morfeminė sudėtis apskritai yra sudėtingesnė už atraminuose leidiniuose fiksuotos leksikos morfeminę sudėtį, nes naujadarai daromi iš morfemiškai sudėtingesnių pamatinių žodžių. Turbūt pagrįstai galima galvoti, kad taip yra ir dėl to, jog ND pateikia ir okazinius, pavienius, autorinius darinius, kurie neretai būna analoginiai, kontaminaciniai, t. y. sukurti nevisai paklūstant lietuvių kalbos žodžių darybos dėsniams ar kūrybiškai pritaikant jos taisykles. Į bendruosius žodynus tokie dariniai dėl retos vartosenos paprastai netraukiami.

3. Iš ND imant daugiau ir įvairesnės tiriamosios medžiagos, būtų galima nuodugniau darybos ir semantikos atžvilgiu patyrinėti okazinius darinius ir vertinius, tarkim, kaip santykiauja jų darybos ir leksinės reikšmės, ar apskritai galima tokį klausimą kelti kalbant apie vertinius. Šiame tyrime to nebuvo galima padaryti dėl itin negausių duomenų.

4. Kadangi tiriant naujuosius asmenų pavadinimus turėtas ir šalutinis tikslas –geriau susipažinti su ND kaip naujosios leksikos kaupimo ir pateikimo priemone, keletas pastabų apie jį.

4.1. ND trūksta nemažos dalies pamatinių žodžių, internetinė vartoseną rodo juos esant (*taginti, tundrauti, kuprinėti, naršyti* (komp.)...). Neretai jų buvimas ND-e padėtų sklandžiau apibrėžti jų vedinius, nereikėtų kartoti tos informacijos, kuri neišvengiamai turi būti pamatinio žodžio apibrėžtyje. Atidžiau patyrinėjus naujažodžių darybinius ryšius matyti, kad tai pasakytina ne tik apie darybiškai, bet ir apie semantiškai, gramatiškai ir kt. susijusius žodžius. Pvz., ND yra *antipatikas*, bet nėra, ko gero, jau seniau pradėto vartoti ir dar dažniau vartojamo *simpatiko*. Domintis, ar *valdžiūnas* išties yra vyriškosios giminės daiktavardis, o ne *substantivum mobile* poros *valdžiūnas, -ė* narys, pavyko rasti ir vieną moteriškosios giminės formą *valdžiūnė*, kuri, matyt, irgi įtrauktina į ND. Be abejo, šis šaltinis nėra žodynas, kur sistemiškai būtų privaloma tokius dalykus specialiai tikrinti ir sužiūrėti, nors tai būtų labai pageidautina ir pravartu naujosios leksikos tyrėjams ir žodynininkams, jau įsitikinusiems, koks naudingas jiems gali būti ND.

4.2. Reikėtų patikslinti kai kurias ND pateikiamas naujažodžių apibrėžtis. Pavyzdžiui, min. *kratytojas* – yra ne mada (ši būtų koks *kratymasis* ar pan.), o žmogus. ND pasitaiko atvejų, kai asmenų pavadinimai apibrėžiami vartojant įvardį *kuris* (pvz., *įdieginėtojas, -a* ‘kuris ką nors diegia’, taip pat *vykėlis, -ė, vienmandatininkas, -ė, daugiamandatininkas, -ė, europašaipūnas, -ė*) arba dalyvį (pvz.: *apšildytojas, -a* ‘emociskai parengiantis publiką pagrindinio atlikėjo pasirodymui’, taip pat *kinoholikas, -ė, daktarautojas, -a, antraeilininkas, -ė*). Tokios apibrėžtys tinka būdvardžiams, o daiktavardžiai turėtų būti aiškinami pasitelkiant įvardį *kas* ar kitus daiktavardžius, tarkim, ‘kas ką nors įdieginėja’ ar ‘atlikėjas, emociskai parengiantis publiką [...]’.

4.3. Pastebėta keletas netikslumų skiriant naujažodžių reikšmes, tiksliau, neišskiriant jų tiek, kiek turėtų būti, remiantis naujadarų darybos reikšmėmis ir kt. Pvz., *pilstukininkas, -ė* ‘kas

pardavinėja ar geria pilstuką' – kaip viena leksema pateikiamas asmens pavadinimas pagal profesiją ir vardažodinės ypatybės turėtojo pavadinimas pagal polinkį. Tuo pagrindu reikėtų skirti 2 šio naujadaro reikšmes.

ŠALTINIAI

- BŽ – *Bendrinės lietuvių kalbos žodynas* (renegimas), Danutė Liutkevičienė (vyr. red.) ir kt., Vilnius: Lietuvių kalbos institutas, <http://bkz.lki.lt/>.
- Collins English Dictionary, <http://www.collinsdictionary.com/dictionary/english/>.
- DŽ₆ – *Dabartinės lietuvių kalbos žodynas*, šeštas (trečias elektroninis) leidimas, Keinys Stasys (vyr. red.) ir kt., Vilnius: Lietuvių kalbos institutas, 2006, <http://lkiis.lki.lt/dabartinis;jsessionid=7FCC6E4C38456E666DB66EB848A7F6F1>.
- LKŽe – *Lietuvių kalbos žodynas 1–20 (1941–2002)*, elektroninis variantas, Naktinienė Gertrūda (red.) ir kt., Vilnius: Lietuvių kalbos institutas, 2008, www.lkz.lt.
- Miliūnaitė Rita, Tamulionienė Aurelija 2015, Lietuvių kalbos leksikos mokymo problemos ir rekomendacijos. Mokytojams lituanistams ir švietimo sistemos vadovams, Vilnius: Lietuvių kalbos institutas, <http://litanistusamburis.lt/wp-content/uploads/2015/12/Leksikos-mokymo-problemos-ir-rekomendacijos.pdf>.
- ND – *Lietuvių kalbos naujažodžių duomenynas*, internetinė duomenų bazė, Miliūnaitė Rita (sud.), Vilnius: Lietuvių kalbos institutas, <http://naujazodziai.lki.lt>.
- Oxford Dictionaries, <http://www.oxforddictionaries.com/>.
- The American Heritage Dictionary of the English Language, <https://www.ahdictionary.com/>.
- TŽŽ 2013 – *Tarptautinių žodžių žodynas*, Kaulakienė Angelė ir kt. (red.), Vilnius: Alma littera, 2013.
- Викисловарь, <https://ru.wiktionary.org/wiki/>.
- Морфемно-орфографический словарь, <http://udarenieru.ru/>.
- Городские диалекты. АБВУ Lingvo, <http://forum.lingvo.ru/>.
- Толковый словарь Ушакова, <http://my-dict.ru/dic/tolkovyy-slovar-ushakova>.

LITERATŪRA

- DLKG – *Dabartinės lietuvių kalbos gramatika*, Ambrazas Vytautas (red.), Vilnius: Mokslo ir enciklopedijų leidybos institutas, 1996.
- LKG – *Lietuvių kalbos gramatika – fonetika ir morfologija 1*, Ulvydas Kazys (red.), Vilnius: Mintis, 1965.
- Girčienė Jurga 2003, Žodžio reikšmė leksikologijos ir žodžių darybos požiūriu, *Žmogus ir žodis* 1, 21–29, <http://etalpykla.lituanistikadb.lt/fedora/get/LT-LDB-0001:J.04~2003~1367159665964/DS.002.0.01.ARTIC>.
- Jakaitienė Evalda, 2009, *Leksikologija*, Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla.
- Keinys Stasys 1999, *Bendrinės lietuvių kalbos žodžių daryba*, Šiauliai: Šiaulių universiteto leidykla.
- Miliūnaitė Rita 2013, Pranešimo „Naujieji kontaminaciniai dariniai dabartinėje vartosenoje“ skaidrės (J. Jablonskio konferencija „Lietuvių kalbos gyvavimas ir atsinaujinimas šiuolaikinėje visuomenėje“, 2013 10 04), http://www.kalbosnamai.lt/images/dokumentai/kontaminaciniai%20dariniai_2013.pdf.
- Miliūnaitė Rita 2014, Naujieji kontaminaciniai dariniai lietuvių kalboje, *Acta linguistica Lithuanica* 71, 246–264.
- Miliūnaitė Rita 2015, Naujažodžių atranka ir pateikimas „Lietuvių kalbos naujažodžių duomenyne“, *Leksikografija ir leksikologija* 5, Vilnius: Lietuvių kalbos institutas, 161–184.
- Murmulaitytė Daiva 2014, Priesagos -iklis naujadarų apibrėžčių sistemiškumas, *Bendrinė kalba* 87, 1–17, http://www.bendrinekalba.lt/Straipsniai/87/Murmulaityte_BK_87_straipsnis.pdf.
- Pakerys Jurgis 2013–2014, Naujųjų skolinių duomenų bazės veiksmožodžių morfologija, *Taikomoji kalbotyra* 3, <http://mif.vu.lt/ojs/index.php/taikomoji-kalbotyra/article/view/28>.
- Urbutis Vincas 1978, *Žodžių darybos teorija*, Vilnius: Mokslo.

Įteikta 2016 08 23
Priimta 2016 10 30